

Συμβούλιο
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Βρυξέλλες, 10 Δεκεμβρίου 2021
(OR. en)

14919/21

JAI 1403
FREMP 297

ΔΙΑΒΙΒΑΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Αποστολέας:	Για τη Γενική Γραμματέα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η κα Martine DEPREZ, Διευθύντρια
Ημερομηνία Παραλαβής:	9 Δεκεμβρίου 2021
Αποδέκτης:	κ. Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αριθ. εγγρ. Επιτρ.:	COM(2021) 777 final
Θέμα:	ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ Μια πιο συμπεριληπτική και προστατευτική Ευρώπη: επέκταση του καταλόγου των εγκλημάτων της ΕΕ ώστε να περιλαμβάνει τη ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους

Διαβιβάζεται συνημμένως στις αντιπροσωπίες το έγγραφο - COM(2021) 777 final.

σνημμ.: COM(2021) 777 final

Βρυξέλλες, 9.12.2021
COM(2021) 777 final

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ
ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ**

**Μια πιο συμπεριληπτική και προστατευτική Ευρώπη: επέκταση του καταλόγου των
εγκλημάτων της ΕΕ ώστε να περιλαμβάνει τη ρητορική μίσους και τα εγκλήματα
μίσους**

«Η μισαλλοδοξία είναι μισαλλοδοξία — και κανένας δεν πρέπει να την υφίσταται»

Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν, Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
Ομιλία για την κατάσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Σεπτέμβριος 2020

1. Εισαγωγή

Στην ομιλία της για την κατάσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2020¹, η Πρόεδρος της Επιτροπής, κ. φον ντερ Λάιεν, υπογράμμισε ότι η πρόοδος όσον αφορά την καταπολέμηση του ρατσισμού και του μίσους είναι εύθραυστη και ότι τώρα είναι η στιγμή να γίνει μια αλλαγή για την οικοδόμηση μιας Ένωσης που θα περάσει από την καταδίκη στην ανάληψη δράσης. Ανακοίνωσε ότι η Επιτροπή θα προτείνει *«την επέκταση του καταλόγου ποινικών αδικημάτων της ΕΕ ώστε να περιλαμβάνει όλες τις μορφές εγκλημάτων μίσους και ρητορικής μίσους, ανεξάρτητα από το αν αφορούν τη φυλή, τη θρησκεία, το φύλο ή τη σεξουαλικότητα»*.

Η καταπολέμηση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους αποτελεί μέρος της δράσης της Επιτροπής για την προώθηση των βασικών αξιών της ΕΕ και τη διασφάλιση της τήρησης του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (στο εξής: Χάρτης). Όλες οι μορφές και εκδηλώσεις μίσους και μισαλλοδοξίας είναι ασυμβίβαστες με τις αξίες του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου, καθώς και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες, αξίες στις οποίες βασίζεται η Ένωση. Οι αξίες αυτές, οι οποίες κατοχυρώνονται στο άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (στο εξής: ΣΕΕ), είναι κοινές στα κράτη μέλη εντός μιας κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από τον πλουραλισμό, την απαγόρευση των διακρίσεων, την ανοχή, τη δικαιοσύνη, την αλληλεγγύη και την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών.

Πράγματι, απαγορεύεται κάθε μορφή διάκρισης λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, όπως ορίζεται στο άρθρο 19 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: ΣΛΕΕ). Ταυτόχρονα, η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί έναν από τους πυλώνες μιας δημοκρατικής και πλουραλιστικής κοινωνίας και πρέπει να προστατεύεται σθεναρά. Επιπλέον, όπως ορίζεται στο άρθρο 67 της ΣΛΕΕ, η ΕΕ πρέπει να συγκροτεί χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης με σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Μέσω μέτρων, θα πρέπει να εξασφαλίζει υψηλό επίπεδο ασφάλειας, με σκοπό την πρόληψη και την καταπολέμηση της εγκληματικότητας, του ρατσισμού και της ξеноφοβίας.

Η ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους δεν θίγουν μόνο τα μεμονωμένα θύματα και τις κοινότητές τους, προκαλώντας τους πόνο και περιορίζοντας τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες τους, αλλά και την κοινωνία γενικότερα. Το μίσος υπονομεύει τα ίδια τα θεμέλια της κοινωνίας μας. Αποδυναμώνει την αμοιβαία κατανόηση και τον σεβασμό της πολυμορφίας επί των οποίων οικοδομούνται πλουραλιστικές και δημοκρατικές κοινωνίες.

¹ [Η κατάσταση της Ένωσης το 2020](#), [Επιστολή προθέσεων](#), Βρυξέλλες, 16 Σεπτεμβρίου 2020.

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει σημειωθεί απότομη αύξηση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους στην Ευρώπη². Το μίσος αρχίζει να διαδίδεται ολοένα περισσότερο³, στοχοποιώντας άτομα και ομάδες ατόμων που έχουν ή εκλαμβάνεται ότι έχουν κάποιο «κοινό χαρακτηριστικό», όπως η φυλή, η εθνοτική καταγωγή, η γλώσσα, η θρησκεία, η εθνικότητα, η ηλικία, το φύλο, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα φύλου, η έκφραση φύλου, τα χαρακτηριστικά φύλου ή οποιοδήποτε άλλο θεμελιώδες χαρακτηριστικό ή συνδυασμός αυτών των χαρακτηριστικών. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι, γενικά, αντιληπτά από τους άλλους και, ως εκ τούτου, αποτελούν πιο εύκολο στόχο για τους δράστες, και αναφέρονται σε μια πτυχή της ταυτότητας του προσώπου η οποία είναι αμετάβλητη ή θεμελιώδης για την αίσθηση που έχει το πρόσωπο για τον εαυτό του, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί ένδειξη ομαδικής ταυτότητας⁴.

Η αύξηση της χρήσης του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχει αυξήσει επίσης τη ρητορική μίσους στο διαδίκτυο με την πάροδο των ετών. Η ταχεία διάδοση της ρητορικής μίσους μέσω της ψηφιακής επικοινωνίας διευκολύνεται από το φαινόμενο της άρσης των αναστολών στο διαδίκτυο, καθώς η υποτιθέμενη ανωνυμία στο διαδίκτυο και η αίσθηση ατιμωρησίας μειώνουν τις αναστολές των ανθρώπων να διαπράξουν αυτά τα αδικήματα. Παράλληλα, τα συναισθήματα και τα αδύναμα σημεία χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο, μεταξύ άλλων στον δημόσιο διάλογο για πολιτικό όφελος, για τη διάδοση ρατσιστικών και ξενοφοβικών δηλώσεων και επιθέσεων, που σε πολλές περιπτώσεις ενισχύονται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης⁵. Η εξάπλωση του μίσους μεταξύ δυνητικά ευάλωτων ομάδων παρατηρείται σε ευρύ φάσμα βίαιου εξτρεμισμού, από τους τζιχαντιστές έως την ακροδεξιά και την ακροαριστερά⁶. Το γεγονός αυτό έχει συμβάλει στην πόλωση της κοινωνίας και, κατ' επέκταση, στην αυξανόμενη συχνότητα φαινομένων ρητορικής μίσους, ιδίως κατά των περιθωριοποιημένων ομάδων.

Η υγειονομική κρίση που προκλήθηκε από την πανδημία COVID-19 ενίσχυσε τα αισθήματα ανασφάλειας, απομόνωσης και φόβου, δημιουργώντας ένα κλίμα στο οποίο έχει ακμάσει η ρητορική μίσους. Η ίδια η πανδημία έχει χρησιμοποιηθεί από διάφορα εξτρεμιστικά ιδεολογικά κινήματα για τη στοχοποίηση συγκεκριμένων πληθυσμών (για διάφορους λόγους, μεταξύ άλλων εθνικότητα, θρησκεία, φυλή, φύλο, σεξουαλικός προσανατολισμός, χρώμα ή ακόμη και ηλικία), γεγονός που επίσης οδηγεί σε εγκλήματα μίσους⁷.

² Βλέπε, για παράδειγμα, τις ετήσιες εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) για το 2019 και το 2020 στη διεύθυνση: <https://rm.coe.int/ecri-annual-report-2019/16809ca3e1> και <https://rm.coe.int/annual-report-on-ecri-s-activities-for-2020/1680a1cd59>· μελέτη που ανατέθηκε από το Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με τίτλο «[Hate speech and hate crime in the EU and the evaluation of online content regulation approaches](#)» (Ρητορική μίσους και εγκλήματα μίσους στην ΕΕ και αξιολόγηση των προσεγγίσεων για ρύθμιση του περιεχομένου στο διαδίκτυο), Ιούλιος 2020.

³ Βλέπε [Πρόλογο](#) του γενικού γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών António Guterres για τη στρατηγική και το σχέδιο δράσης των Ηνωμένων Εθνών όσον αφορά τη ρητορική μίσους, Μάιος 2019.

⁴ ΟΑΣΕ, ODHIR, «[Hate Crime Laws, A Practical Guide](#)» (Νομοθεσία για τα εγκλήματα μίσους: πρακτικός οδηγός)

⁵ Βλ. τα [πορίσματα](#) της διαβούλευσης που διοργανώθηκε από το Διεθνές Κέντρο Διαλόγου και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Θρησκευτικών Ηγετών / Θρησκευμάτων για την Ειρήνη στην Ευρώπη, 20 Απριλίου 2021· Άρθρο 19, «[Απαντήσεις στη “ρητορική μίσους”](#): Συγκριτική επισκόπηση έξι χωρών της ΕΕ», 2018.

⁶ [Εκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την κατάσταση και τις τάσεις της τρομοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση για το 2021](#).

⁷ Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, [Έγγραφο καθοδήγησης σχετικά με την αντιμετώπιση και την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους που σχετίζεται με τη νόσο COVID-19](#), 11 Μαΐου 2020.

Στόχος της Επιτροπής είναι να προτείνει την επέκταση του καταλόγου των τομέων εγκληματικότητας ώστε να περιλαμβάνει τη ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους. Το μίσος δεν έχει καμία θέση στην ΕΕ. Θα πρέπει να καταπολεμηθεί με όλα τα διαθέσιμα μέσα, μεταξύ άλλων μέσω του ποινικού δικαίου.

2. Πλαίσιο της πρωτοβουλίας

Το άρθρο 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ περιλαμβάνει εξαντλητικό κατάλογο των τομέων εγκληματικότητας⁸ στους οποίους το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο μπορούν να θεσπίζουν ελάχιστους κανόνες για τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων που ισχύουν σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Προβλέπει επίσης ότι, ανάλογα με την **εξέλιξη της εγκληματικότητας**, το Συμβούλιο μπορεί να εκδίδει αποφάσεις που προσδιορίζουν και **άλλους τομείς ιδιαιτέρως σοβαρής εγκληματικότητας με διασυνοριακή διάσταση**, η οποία απορρέει από τη φύση ή τις επιπτώσεις των αδικημάτων αυτών ή λόγω ειδικής **ανάγκης να καταπολεμούνται σε κοινή βάση**.

Η έκδοση σχετικής απόφασης από το Συμβούλιο θα αποτελέσει ένα πρώτο βήμα για τη δημιουργία της νομικής βάσης που απαιτείται για τη θέσπιση, σε δεύτερο στάδιο, κοινού νομικού πλαισίου για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους σε ολόκληρη την ΕΕ. Μια τέτοια μελλοντική νομοθεσία θα συμπληρώσει την ισχύουσα νομοθεσία της ΕΕ, η οποία προβλέπει την ποινικοποίηση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους λόγω φυλής, χρώματος, θρησκείας, γενεαλογικών καταβολών και εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής (βλ. ενότητα 2.2) και θα καλύπτει και άλλους ειδικούς λόγους.

Έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές προπαρασκευαστικές εργασίες για την πρωτοβουλία αυτή, συμπεριλαμβανομένης εξωτερικής μελέτης⁹, εκτεταμένης διαβούλευσης της Επιτροπής, καθώς και μεγάλου αριθμού διαθέσιμων εκθέσεων και μελετών.

2.1. Θεσμικό πλαίσιο

Η Επιτροπή παρουσιάζει την παρούσα πρωτοβουλία βάσει του άρθρου 17 παράγραφος 1 της ΣΕΕ¹⁰ και σύμφωνα με τη διαδικασία δύο σταδίων που προβλέπεται στο άρθρο 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ:

Ως πρώτο βήμα, το Συμβούλιο εκδίδει ομόφωνα, αφού λάβει την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, απόφαση για τον προσδιορισμό της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους ως ενός ακόμη τομέα εγκληματικότητας που πληροί τα κριτήρια που ορίζονται στο άρθρο 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ. Μια τέτοια απόφαση θα επεκτείνει τον κατάλογο των

⁸ Ο κατάλογος αυτός περιλαμβάνει τους ακόλουθους τομείς εγκληματικότητας: τρομοκρατία, εμπορία ανθρώπων και γενετήσια εκμετάλλευση γυναικών και παιδιών, παράνομη εμπορία ναρκωτικών, παράνομη εμπορία όπλων, ξέπλυμα χρήματος, διαφθορά, παραχάραξη μέσων πληρωμής, εγκληματικότητα στον χώρο της πληροφορικής και οργανωμένο έγκλημα.

⁹ [Μελέτη](#) για την υποστήριξη πρωτοβουλίας της Επιτροπής να επεκτείνει τον κατάλογο των εγκλημάτων της ΕΕ στο άρθρο 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ ώστε να περιλαμβάνει τη ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους (στο εξής: υποστηρικτική μελέτη). Η υποστηρικτική μελέτη παρουσίασε λεπτομερή χαρτογράφηση των νομικών πλαισίων σε όλα τα κράτη μέλη για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους. Επίσης ανέλυσε και συνόψισε πληροφορίες, δεδομένα και απόψεις που συγκεντρώθηκαν στο πλαίσιο της διαβούλευσης της Επιτροπής.

¹⁰ Δυνάμει του άρθρου 17 παράγραφος 1 της ΣΕΕ: «Η Επιτροπή προάγει το κοινό συμφέρον της Ένωσης και αναλαμβάνει τις κατάλληλες πρωτοβουλίες για τον σκοπό αυτόν».

τομέων εγκληματικότητας που απαριθμούνται στο άρθρο 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ, ώστε να περιλαμβάνει τη ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους ως εγκλήματα της ΕΕ. Ως εκ τούτου, θα αποτελέσει νομική βάση που θα επιτρέψει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο να θεσπίσουν, μέσω οδηγιών, ελάχιστους κανόνες σχετικά με τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων σε αυτόν τον τομέα εγκληματικότητας.

Ως δεύτερο βήμα, η Επιτροπή μπορεί να προτείνει την έκδοση οδηγιών για τη θέσπιση ελάχιστων κανόνων σχετικά με τους ορισμούς και τις κυρώσεις της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους που θα εγκριθούν από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία.

Η παρούσα πρωτοβουλία αφορά το πρώτο στάδιο και δεν θίγει τις δράσεις που μπορούν να αναληφθούν σε δεύτερο στάδιο. Δεν προδικάζει ούτε προβλέπει το πεδίο εφαρμογής και το περιεχόμενο του παράγωγου δικαίου που θα προταθεί στη συνέχεια. Ομοίως, η έκδοση των οδηγιών που προαναφέρθηκαν θίγει τις θεμελιώδεις ελευθερίες που προστατεύονται από τον Χάρτη, ιδίως την ελευθερία της έκφρασης, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας του Τύπου και των μέσων ενημέρωσης.

Μόλις εκδοθεί η απόφαση του Συμβουλίου, η Επιτροπή θα κάνει χρήση του δικαιώματος πρωτοβουλίας της σύμφωνα με τις απαιτήσεις για τη βελτίωση της νομοθεσίας. Η Επιτροπή θα διενεργήσει εκτίμηση των επιπτώσεων για να αξιολογήσει προσεκτικά τις διάφορες επιλογές για τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων, καθώς και τις επιπτώσεις τους στα θεμελιώδη δικαιώματα, ιδίως στην ελευθερία της έκφρασης και την ελευθερία του Τύπου και των μέσων ενημέρωσης, οι οποίες αποτελούν ισχυρά θεμέλια μιας δημοκρατικής κοινωνίας¹¹.

Για τον ακριβή καθορισμό του πεδίου εφαρμογής και του περιεχομένου των κανόνων που θα μπορούσαν να προταθούν, η Επιτροπή θα δώσει ιδιαίτερη προσοχή στις εξελίξεις της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους, υπό το πρίσμα των πλέον πρόσφατων δεδομένων και τάσεων. Αυτή η προσεκτική αξιολόγηση των κοινωνικών εξελίξεων και τάσεων θα είναι ιδιαίτερα σημαντική για τον καθορισμό των στοιχείων της ειδικής υπόστασης των μελλοντικών ποινικών αδικημάτων. Η διαδικασία αυτή θα περιλαμβάνει τον καθορισμό των συγκεκριμένων μορφών ρητορικής μίσους και εγκλημάτων μίσους που πρέπει να ποινικοποιηθούν με αναφορά στα προστατευόμενα χαρακτηριστικά των ατόμων και των ομάδων που στοχοποιούνται.

Κατά την εκπόνηση του εν λόγω παράγωγου δικαίου, η Επιτροπή θα διαβουλευτεί με τα κράτη μέλη και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, μεταξύ άλλων σχετικά με τις ιδιαιτερότητες των εθνικών νομοθετικών πλαισίων που αφορούν το ποινικό δίκαιο και τα θεμελιώδη δικαιώματα. Η Επιτροπή θα διεξαγάγει επίσης ευρεία διαβούλευση με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, με τη στενή συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

2.2. Η καταπολέμηση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους ως προτεραιότητα της ΕΕ

Σε επίπεδο ΕΕ, υπάρχει ήδη πλαίσιο για μια ισχυρή κοινή απάντηση στη ρατσιστική και ξενοφοβική ρητορική μίσους και στα εγκλήματα μίσους μέσω της **απόφασης-πλαισίου 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2008, για την καταπολέμηση**

¹¹ Βλ. άρθρο 52 του [Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης](#).

ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου (στο εξής: απόφαση-πλαίσιο)¹². Στόχος της απόφασης-πλαισίου είναι να διασφαλιστεί ότι οι σοβαρές εκδηλώσεις ρατσισμού και ξενοφοβίας τιμωρούνται με αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές ποινικές κυρώσεις σε ολόκληρη την ΕΕ. Η απόφαση-πλαίσιο απαιτεί από τα κράτη μέλη να ποινικοποιήσουν τη ρητορική μίσους, δηλαδή τη δημόσια υποκίνηση βίας ή μίσους, για λόγους φυλής, χρώματος, θρησκείας, γενεαλογικών καταβολών ή εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής¹³. Απαιτεί επίσης από τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν, για αδικήματα εκτός της ρητορικής μίσους, ότι αυτά τα ρατσιστικά και ξενοφοβικά κίνητρα θεωρούνται επιβαρυντικές περιστάσεις ή, εναλλακτικά, ότι τα κίνητρα αυτά λαμβάνονται υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής.

Η Επιτροπή στηρίζει τις προσπάθειες των κρατών μελών να εφαρμόσουν αποτελεσματικά την απόφαση-πλαίσιο μέσω των εργασιών της **ομάδας υψηλού επιπέδου για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και άλλων μορφών μισαλλοδοξίας**¹⁴ με σκοπό την ανάπτυξη κατάρτισης και την ανάπτυξη ικανοτήτων για την επιβολή του νόμου, τη βελτίωση της καταγραφής και της συλλογής δεδομένων όσον αφορά τα εγκλήματα μίσους, καθώς και την ενθάρρυνση των θυμάτων να καταγγέλλουν τα εγκλήματα μίσους.

Η παρούσα πρωτοβουλία εντάσσεται στο πλαίσιο μιας ευρύτερης δέσμης ενεργειών της ΕΕ για την καταπολέμηση της παράνομης ρητορικής μίσους και των βίαιων εξτρεμιστικών ιδεολογιών και της τρομοκρατίας στο διαδίκτυο, συμπεριλαμβανομένων του **κώδικα δεοντολογίας της ΕΕ για την καταπολέμηση της παράνομης ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο**¹⁵, του **κανονισμού σχετικά με την πρόληψη τρομοκρατικού περιεχομένου στο διαδίκτυο**¹⁶ και του **φόρουμ της ΕΕ για το Διαδίκτυο**¹⁷.

Η οδηγία για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων¹⁸ απαιτεί από τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν ότι οι πλατφόρμες διαμοιρασμού βίντεο λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα όχι μόνο κατά της διάδοσης περιεχομένου που παραβαίνει την απόφαση-πλαίσιο, αλλά και κατά της ρητορικής μίσους για οποιονδήποτε από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 21 του Χάρτη. Επιπλέον, η πρόταση της Επιτροπής για **πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες**¹⁹ προβλέπει μια ολοκληρωμένη μεταρρύθμιση που θα διασφαλίζει ότι οι χρήστες είναι ασφαλείς στο διαδίκτυο, μέσω υποχρεώσεων για την αντιμετώπιση του παράνομου περιεχομένου και των συστημικών κινδύνων. Επιπλέον, η επικαιροποίηση της ευρωπαϊκής στρατηγικής για ένα διαδίκτυο καλύτερα προσαρμοσμένο στα παιδιά²⁰ το 2022, θα έχει ως

¹² ΕΕ L 328 της 6.12.2008, σ. 55.

¹³ Βλ. άρθρο 1 της απόφασης-πλαισίου.

¹⁴ <https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/51025>

¹⁵ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combatting-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-code-conduct-countering-illegal-hate-speech-online_en

¹⁶ ΕΕ L 172 της 17.5.2021, σ. 79.

¹⁷ Το **φόρουμ της ΕΕ για το Διαδίκτυο** αποτελεί εθελοντική πρωτοβουλία υπό την ηγεσία της Επιτροπής που έχει ως σκοπό τη συνεργασία με τον κλάδο της τεχνολογίας και άλλους σχετικούς ενδιαφερόμενους φορείς για την αντιμετώπιση του βίαιου εξτρεμιστικού περιεχομένου στο διαδίκτυο.

¹⁸ Οδηγία (ΕΕ) 2018/1808 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Νοεμβρίου 2018, για την τροποποίηση της οδηγίας 2010/13/ΕΕ για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων (ΕΕ L 303 της 28.11.2018, σ. 69).

¹⁹ Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ενιαία αγορά ψηφιακών υπηρεσιών (πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες) και την τροποποίηση της οδηγίας 2000/31/ΕΚ [COM(2020) 825 final της 15ης Δεκεμβρίου 2020].

²⁰ [COM\(2012\) 196 final](#).

στόχο την προστασία των παιδιών από τις διαδικτυακές απειλές, συμπεριλαμβανομένων του κυβερνοεκφοβισμού και της ρητορικής μίσους.

Η παρούσα πρωτοβουλία θα στηρίζει το **σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025**²¹ και τη **στρατηγική για την καταπολέμηση του αντισημιτισμού και τη διαφύλαξη της εβραϊκής ζωής στην ΕΕ**²². Η πρωτοβουλία θα συμπληρώσει επίσης πρόσφατες πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην προώθηση της ισότητας και του σεβασμού της διαφορετικότητας, όπως η **στρατηγική για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ 2020-2025**²³. Αυτές οι πρόσφατες πρωτοβουλίες ανέδειξαν την ανάγκη να διασφαλιστεί μια ισχυρή απάντηση του ποινικού δικαίου σε επίπεδο ΕΕ απέναντι στη ρητορική μίσους και στα εγκλήματα μίσους για **άλλους λόγους εκτός από τον ρατσισμό και την ξενοφοβία**, ιδίως για λόγους φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού, ηλικίας και αναπηρίας²⁴.

Η **στρατηγική για την ισότητα των φύλων 2020-2025**²⁵ καθορίζει δράσεις για την καταπολέμηση της έμφυλης βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης ποινικοποίησης συγκεκριμένων μορφών έμφυλης βίας σε επίπεδο ΕΕ. Η παρούσα πρωτοβουλία θα συμπληρώσει την επικείμενη πρόταση **οδηγίας για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας**. Ενώ η ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους χαρακτηρίζονται από υποκείμενο μίσος κατά μιας ομάδας ατόμων, συμπεριλαμβανομένων σημαντικών προκαταλήψεων λόγω φύλου και μίσους κατά των γυναικών, η επικείμενη οδηγία θα ποινικοποιήσει, εντός των ορίων της αρμοδιότητας της ΕΕ, συγκεκριμένες μορφές βίας που δεν απαιτούν να υπάρχει στοιχείο μίσους, και ιδίως μίσος κατά ενός ατόμου ως μέλους ομάδας προσώπων. Ως εκ τούτου, η παρούσα πρωτοβουλία σχετικά με την επέκταση του καταλόγου των εγκλημάτων της ΕΕ δημιουργεί μια πρόσθετη νομική βάση για την αντιμετώπιση των εν λόγω συγκεκριμένων μορφών σοβαρής βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών, οι οποίες μπορούν επίσης να οριστούν ως μισογυνική ρητορική μίσους ή μισογυνικό έγκλημα μίσους με αντικειμενικά αναγνωρίσιμο κίνητρο προκαταλήψεων λόγω φύλου.

²¹ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, «Μια Ένωση ισότητας: σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025» [[COM\(2020\) 565 final](#) της 18ης Σεπτεμβρίου 2020].

²² Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, «Στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση του αντισημιτισμού και τη διαφύλαξη της εβραϊκής ζωής (2021-2030)» [[COM\(2021\) 615 final](#) της 5ης Οκτωβρίου 2021].

²³ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, «Ένωση ισότητας: Στρατηγική για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ 2020-2025» [[COM\(2020\) 698 final της 12ης Νοεμβρίου 2020](#)]. Η στρατηγική αυτή προσδιόρισε την ανάγκη ποινικοποίησης της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους κατά των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων — λεσβιών, ομοφυλοφίλων, αμφιφυλοφίλων, τρανς, μη δυαδικών ως προς το φύλο, ίντερσεξ και κουίρ ατόμων.

²⁴ Αυτά τα προστατευόμενα χαρακτηριστικά συγκαταλέγονται μεταξύ των λόγων που προβλέπονται στο άρθρο 19 παράγραφος 1 της ΣΔΕΕ, το οποίο αναφέρεται στη δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων «λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού».

²⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, «Μία Ένωση ισότητας: Στρατηγική για την ισότητα των φύλων 2020-2025» [[COM\(2020\) 152 final της 5ης Μαρτίου 2020](#)].

Η παρούσα πρωτοβουλία θα συμπληρώσει επίσης τη **στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030**²⁶, τη **στρατηγική για τα δικαιώματα των θυμάτων 2020-2025**²⁷ και την **οδηγία για τα δικαιώματα των θυμάτων**²⁸. Θα εναρμονιστεί επίσης με τα συμπεράσματα του Συμβουλίου του Μαρτίου του 2021 σχετικά με την ενσωμάτωση της διάστασης της γήρανσης στις δημόσιες πολιτικές²⁹ υπενθυμίζοντας ότι οι ηλικιακές διακρίσεις αποτελούν συχνό φαινόμενο, ενώ η βία κατά των ηλικιωμένων αποτελεί νεοεμφανιζόμενη πηγή ανησυχίας.

Τον Σεπτέμβριο του 2021 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε επίσης νομοθετικό ψήφισμα με το οποίο κάλεσε την Επιτροπή να υποβάλει νομοθετική πρόταση για την προσθήκη της έμφυλης βίας ως νέου τομέα εγκληματικότητας σύμφωνα με το άρθρο 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ³⁰. Η παρούσα πρωτοβουλία, μαζί με την επικείμενη νομοθετική πρόταση για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, έχει ως στόχο να ανταποκριθεί στο αίτημα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

3. Η ανάγκη επέκτασης του καταλόγου των εγκλημάτων της ΕΕ με την προσθήκη της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους

Σύμφωνα με το άρθρο 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ, το Συμβούλιο μπορεί, ανάλογα με την **εξέλιξη της εγκληματικότητας**, να προσδιορίζει πρόσθετους τομείς εγκληματικότητας, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια. Ειδικότερα, ο νέος τομέας πρέπει να περιλαμβάνει την **ιδιαιτέρως σοβαρή εγκληματικότητα**, με **διασυννοριακή διάσταση** η οποία απορρέει **από τη φύση ή τις επιπτώσεις των αδικημάτων ή λόγω ειδικής ανάγκης να καταπολεμούνται σε κοινή βάση**.

Στις ενότητες που ακολουθούν παρουσιάζεται η αξιολόγηση της Επιτροπής σχετικά με τη ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους υπό το πρίσμα των κριτηρίων του άρθρου 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ.

3.1. Η ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους ως τομέας εγκληματικότητας

Η ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους αποτελούν ευρέως αναγνωρισμένο τομέα εγκληματικότητας σε διεθνές επίπεδο³¹.

²⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, «Ένωση ισότητας: Στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030 της 3ης Μαρτίου 2021, [COM\(2021\) 101 final](#).

²⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, «Στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα των θυμάτων (2020-2025)» [[COM\(2020\) 258 final](#) της 24ης Ιουνίου 2020].

²⁸ ΕΕ L 315 της 14.11.2012, σ. 57.

²⁹ [6976/21, SOC 142, 12 Μαρτίου 2021](#).

³⁰ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατά το «άρθρο 225 της ΣΛΕΕ», της 16ης Σεπτεμβρίου 2021, που περιέχει συστάσεις προς την Επιτροπή σχετικά με τον χαρακτηρισμό της έμφυλης βίας ως νέου τομέα εγκληματικότητας που περιλαμβάνεται στον κατάλογο του άρθρου 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ [2021/2035(INL)].

³¹ Για παράδειγμα, η [Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας \(στο εξής: ECRI\) του Συμβουλίου της Ευρώπης εξέδωσε τη σύσταση γενικής πολιτικής αριθ. 15 σχετικά με την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους τον](#) Δεκέμβριο του 2015, ενώ τον Μάιο του 2019 ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε στρατηγική και σχέδιο δράσης, άρθρο 20 του διεθνούς συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, και το Υπουργικό Συμβούλιο της Υπηρεσίας για τους δημοκρατικούς θεσμούς και τα ανθρώπινα δικαιώματα (ODHIR) του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) ενέκρινε την απόφαση

Στη σύστασή του το 1997³², το Συμβούλιο της Ευρώπης είχε ήδη θεωρήσει τη ρητορική μίσους ως υποκίνηση μίσους εναντίον ατόμων ή ομάδων που ορίζονται με βάση συγκεκριμένα προστατευόμενα χαρακτηριστικά³³. Το 2015, η σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) του Συμβουλίου της Ευρώπης όρισε τη ρητορική μίσους ως εξής: «*προάσπιση, προώθηση ή υποκίνηση, υπό οποιαδήποτε μορφή, της υποτίμησης, του μίσους ή του διασυρμού προσώπου ή ομάδας προσώπων, καθώς και κάθε παρενόχληση, προσβολή, αρνητικό στερεότυπο, στιγματισμός ή απειλή σε σχέση με το εν λόγω πρόσωπο ή την ομάδα προσώπων και αιτιολόγηση όλων των προηγούμενων μορφών έκφρασης, λόγω φυλής, χρώματος, γενεαλογικών καταβολών, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, ηλικίας, αναπηρίας, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, βιολογικού ή κοινωνικού φύλου, ταυτότητας φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού και άλλων προσωπικών χαρακτηριστικών ή κατάστασης*»³⁴. Ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) αναφέρεται στα εγκλήματα μίσους ως «*ποινικά αδικήματα που διαπράττονται με κίνητρο την προκατάληψη εις βάρος συγκεκριμένης ομάδας εντός της κοινωνίας*»³⁵.

Ενώ το δίκαιο της ΕΕ δεν προβλέπει νομικό ορισμό της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους, η **απόφαση-πλαίσιο** καθορίζει ορισμούς του ποινικού δικαίου για τις σοβαρότερες μορφές ρατσισμού και ξενοφοβίας. Η ρητορική μίσους, όπως ορίζεται στην απόφαση-πλαίσιο, αναφέρεται στη δημόσια υποκίνηση βίας ή μίσους που απευθύνεται κατά ομάδας ή μέλους τέτοιας ομάδας που έχουν κοινό προστατευόμενο χαρακτηριστικό³⁶. Τα εγκλήματα μίσους κατά την έννοια της απόφασης-πλαισίου³⁷ αναφέρονται ως οποιοδήποτε ποινικό αδίκημα³⁸ (βασικό αδίκημα), εκτός από τη ρητορική μίσους, που διαπράττεται με ρατσιστικά ή ξενοφοβικά κίνητρα (κίνητρα λόγω προκαταλήψεων).

αριθ. 9/09 σχετικά με την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους, MC(17) Journal No. 2, θέμα 8 του θεματολογίου, 2 Δεκεμβρίου 2009.

³² Σύσταση αριθ. R (97) 20 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης προς τα κράτη μέλη σχετικά με τη «ρητορική μίσους».

³³ Στο πεδίο εφαρμογής της σύστασης αναφέρεται ότι ο όρος «ρητορική μίσους» νοείται ότι «καλύπτει όλες τις μορφές έκφρασης που διαδίδουν, υποκινούν, προωθούν ή δικαιολογούν το φυλετικό μίσος, την ξενοφοβία, τον αντισημιτισμό ή άλλες μορφές μίσους που βασίζονται στη μισαλλοδοξία, μεταξύ των οποίων: τη μισαλλοδοξία που εκφράζεται από τον επιθετικό εθνικισμό και τον εθνοκεντρισμό, τις διακρίσεις και την εχθρότητα κατά των μειονοτήτων, των μεταναστών και των ατόμων που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών».

³⁴ ECRI, Σύσταση γενικής πολιτικής αριθ. 15 σχετικά με την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους, σ. 3.

³⁵ Αυτός είναι ο επιχειρησιακός ορισμός που χρησιμοποιεί ο ΟΑΣΕ στις εκθέσεις του για τα εγκλήματα ρατσιστικού και ξενοφοβικού μίσους (2021), τα εγκλήματα μίσους λόγω φύλου (2021), τα αντισημιτικά εγκλήματα μίσους (2019) και τα εγκλήματα μίσους κατά των μουσουλμάνων (2018), με βάση την απόφαση αριθ. 9/09 του υπουργικού συμβουλίου του ΟΑΣΕ, της 2ας Δεκεμβρίου 2009, για την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους, που συμφωνήθηκε κατόπιν συναίνεσης όλων των κρατών μελών του ΟΑΣΕ, συμπεριλαμβανομένων όλων των κρατών μελών της ΕΕ. Η έννοια στην οποία βασίζεται ο ορισμός αυτός και οι πρακτικές επιπτώσεις του εξηγούνται περαιτέρω από το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ODHIR) του ΟΑΣΕ στο έγγραφο «[Hate Crime Laws A Practical Guide](#)» (Νομοθεσία για τα εγκλήματα μίσους: πρακτικός οδηγός) (2009), σ. 16.

³⁶ Το άρθρο 1 παράγραφος 1 στοιχείο α) της απόφασης-πλαισίου απαιτεί από τα κράτη μέλη να τιμωρούν τη «δημόσια υποκίνηση βίας ή μίσους που στρέφεται κατά ομάδας προσώπων ή μέλους ομάδας που προσδιορίζεται βάσει της φυλής, του χρώματος, της θρησκείας, των γενεαλογικών καταβολών ή της εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής».

³⁷ Βλ. άρθρο 4: «Για αδικήματα εκτός αυτών που αναφέρονται στα άρθρα 1 και 2, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίζεται ότι τα ρατσιστικά και ξενοφοβικά κίνητρα θεωρούνται επιβαρυντικές περιστάσεις, ή, εναλλακτικά, ότι τα κίνητρα αυτά λαμβάνονται υπόψη από τα δικαστήρια κατά την επιμέτρηση της ποινής.»

³⁸ Όπως εγκλήματα κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας ή της περιουσίας προσώπου.

Τόσο για τη ρητορική μίσους όσο και για τα εγκλήματα μίσους, εκείνο που ενεργοποιεί την πράξη του δράστη είναι το **κίνητρο της προκατάληψης**. Τα πρόσωπα-στόχοι επιλέγονται βάσει της πραγματικής ή εκλαμβανόμενης σύνδεσης, προσχώρησης, συσχέτισης, υποστήριξης ή συμμετοχής τους σε κοινότητα ή ομάδα που έχει κάποιο κοινό προστατευόμενο χαρακτηριστικό³⁹. Πρόκειται για πράξεις «ταυτότητας» ή «μηνύματος», καθώς τα μηνύματα που διαβιβάζονται —ιδίως ότι τα θύματα-στόχοι δεν ανήκουν στην εν λόγω κοινωνία— δεν απευθύνονται μόνο στο θύμα, αλλά και στην κοινότητα ή την ομάδα του⁴⁰. Ως εκ τούτου, το κίνητρο του δράστη είναι καίριας σημασίας για τη διάκριση αυτών των αδικημάτων από άλλα εγκλήματα και για τον προσδιορισμό της μεγαλύτερης σοβαρότητάς τους, δεδομένων των ιδιαίτερων επιπτώσεων που έχουν τα αδικήματα αυτά στο μεμονωμένο θύμα, στις κοινότητες και στην κοινωνία γενικότερα⁴¹.

Το στοιχείο του **μίσους** αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό τόσο της ρητορικής μίσους όσο και των εγκλημάτων μίσους. Το μίσος οδηγεί σε υποτίμηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας ενός προσώπου ή μιας ομάδας και συνιστά απειλή για αυτήν. Αναιρεί την ισότητά τους θέση ως μελών της κοινωνίας⁴², συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματός τους να συμμετέχουν στην πολιτική ή κοινωνική ζωή, οι οποίες αποτελούν θεμελιώδεις αρχές στις οποίες βασίζεται η ΕΕ. Η κατανόηση του ρόλου του μίσους κατά των ατόμων με προστατευόμενα χαρακτηριστικά είναι θεμελιώδους σημασίας για την αναγνώριση, τη δίωξη και την επιβολή κυρώσεων στο πλαίσιο των συστημάτων ποινικής δικαιοσύνης της ΕΕ.

Δεδομένου του ιδιαίτερου χαρακτηριστικού της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους, δηλαδή του μίσους που στοχεύει πρόσωπα ή ομάδες που διακρίνονται από κοινά προστατευόμενα χαρακτηριστικά (ή εκλαμβανόμενα κοινά χαρακτηριστικά), η ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους μπορούν να θεωρηθούν ως «τομέας εγκληματικότητας» κατά την έννοια του άρθρου 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ.

Όπως συμβαίνει και με άλλα εγκλήματα της ΕΕ με κοινό χαρακτηριστικό, όπως το οργανωμένο έγκλημα ή η τρομοκρατία, το μίσος κατά ατόμων με προστατευόμενα χαρακτηριστικά συνδέει μια ευρύτερη ομάδα εγκλημάτων. Ο βασικός και κοινός στόχος για την ποινικοποίηση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους είναι η καταπολέμηση αυτού του μίσους, το οποίο συνδέει αυτές τις δύο κατηγορίες αδικημάτων σε έναν «τομέα εγκληματικότητας». Η προσθήκη της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους ως τομέα εγκληματικότητας θα επιτρέψει στην Επιτροπή να προτείνει, σε δεύτερο στάδιο, παράγωγο δίκαιο που θα αντιμετωπίζει ειδικά τις σχετικές κοινωνικές εξελίξεις και προκλήσεις, καθώς αυτές προκύπτουν και εξελίσσονται στο μέλλον.

3.2. Η ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους ως τομέας ιδιαίτερος σοβαρής εγκληματικότητας

³⁹ Βλ. την υποστηρικτική μελέτη, ενότητα 2.4.2.

⁴⁰ ODHIR του ΟΑΣΕ [«Hate Crime Laws, A Practical Guide»](#) (Νομοθεσία για τα εγκλήματα μίσους: πρακτικός οδηγός)

⁴¹ Βλ. [έγγραφο καθοδήγησης](#) σχετικά με την πρακτική εφαρμογή της απόφασης-πλαισίου 2008/913/ΔΕΥ του Συμβουλίου για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών και εκδηλώσεων ρατσισμού και ξενοφοβίας μέσω του ποινικού δικαίου.

⁴² ODHIR του ΟΑΣΕ [«Hate Crime Laws, A Practical Guide»](#) (Νομοθεσία για τα εγκλήματα μίσους: πρακτικός οδηγός)

Η ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους είναι ιδιαιτέρως σοβαρά εγκλήματα λόγω των επιζήμιων επιπτώσεών τους στα άτομα και στην κοινωνία γενικότερα, οι οποίες υπονομεύουν τα θεμέλια της ΕΕ.

3.2.1. Ο αντίκτυπος στις κοινές αξίες

Η ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους αντιβαίνουν στις κοινές αξίες και τα θεμελιώδη δικαιώματα της ΕΕ, όπως κατοχυρώνονται στα άρθρα 2 και 6 της ΣΕΕ, καθώς και στον Χάρτη.

Η ιδιαίτερη σοβαρότητα μιας τέτοιας συμπεριφοράς, δεδομένων των επιπτώσεών της στις αξίες και τα θεμελιώδη δικαιώματα, έχει αναγνωριστεί επανειλημμένα στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ). Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι όταν πράξεις που συνιστούν σοβαρά αδικήματα στρέφονται κατά της σωματικής ή διανοητικής ακεραιότητας προσώπου, μόνο αποτελεσματικοί μηχανισμοί ποινικού δικαίου μπορούν να εξασφαλίσουν επαρκή προστασία και να λειτουργήσουν ως αποτρεπτικός παράγοντας. Το ΕΔΔΑ έκρινε ειδικότερα ότι απαιτούνται μέτρα ποινικού δικαίου όσον αφορά τις άμεσες λεκτικές επιθέσεις και τις σωματικές απειλές που έχουν ως κίνητρο νοοτροπίες διακρίσεων⁴³.

Αναγνωρίζοντας ότι η ανεκτικότητα και η ίση αξιοπρέπεια όλων των ανθρώπων αποτελούν τα θεμέλια μιας δημοκρατικής και πλουραλιστικής κοινωνίας, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι μπορεί να είναι αναγκαίο στις «δημοκρατικές κοινωνίες να επιβάλλονται κυρώσεις ή ακόμη και να προλαμβάνονται όλες οι μορφές έκφρασης που διαδίδουν, υποκινούν, προωθούν ή δικαιολογούν το μίσος που βασίζεται στη μισαλλοδοξία»⁴⁴. Το ΕΔΔΑ επισήμανε επίσης ότι οι ποινικές κυρώσεις κατά ατόμων που ευθύνονται για τις σοβαρότερες εκφράσεις μίσους, οι οποίες υποκινούν άλλους να ασκήσουν βία, θα μπορούσαν επίσης να χρησιμοποιηθούν ως μέτρο έσχατης ανάγκης. Για τους λόγους αυτούς, το ΕΔΔΑ έχει επανειλημμένα αναγνωρίσει στη νομολογία του ότι το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης δεν εμποδίζει την αντιμετώπιση ορισμένων μορφών ρητορικής μίσους από το ποινικό δίκαιο⁴⁵.

3.2.2. Επιζήμιες επιπτώσεις στα μεμονωμένα θύματα και στις κοινότητές τους

Η ιδιαίτερη σοβαρότητα της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους καταδεικνύεται από τη βλάβη που προκαλούν στα μεμονωμένα θύματα, στις ευρύτερες κοινότητες, καθώς και στην κοινωνία στο σύνολό της.

Η ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους προσβάλλουν το θεμελιώδες δικαίωμα των θυμάτων στην αξιοπρέπεια και την ισότητα. Έχουν σοβαρές και συχνά μακροχρόνιες συνέπειες στη σωματική και ψυχική υγεία και ευεξία των θυμάτων.

Τα θύματα της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους στοχοποιούνται λόγω των αμετάβλητων, αναλλοίωτων χαρακτηριστικών τους ή λόγω ενός χαρακτηριστικού που

⁴³ Απόφαση του ΕΔΔΑ της 14.1.2020, Beizaras και Levickas κατά Λιθουανίας, σκέψη 111 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

⁴⁴ ΕΔΔΑ, απόφαση της 6.7.2006, Erbakan κατά Τουρκίας, σκέψη 56.

⁴⁵ ΕΔΔΑ, απόφαση της 24.6.2003, Garaudy κατά Γαλλίας, σκέψη 1· απόφαση της 13.11.2003, Gündüz κατά Τουρκίας, σκέψη 37· απόφαση της 16.11.2004, Norwood κατά Ηνωμένου Βασιλείου· απόφαση της 10.7.2008, Soulas κ.λπ. κατά Γαλλίας, σκέψη 47· απόφαση της 9.2.2012, Vejdeland κ.λπ. κατά Σουηδίας, σκέψη 59.

βρίσκεται στον πυρήνα της ταυτότητάς τους⁴⁶. Ως εκ τούτου, αισθάνονται υποτιμημένοι, ανεπιθύμητοι, απαξιωμένοι και μισητοί στην κοινωνία λόγω της ταυτότητάς τους. Εκτός από τις επιβλαβείς επιπτώσεις στη σωματική υγεία, το επίπεδο της ηθικής βλάβης (π.χ. αίσθηση παραβίασης και ταπείνωσης) που προκαλείται από πράξεις μίσους είναι συχνά στην πραγματικότητα πιο σημαντικό από τη σωματική βλάβη που προκαλείται από την ίδια τη βία⁴⁷. Τα θύματα εγκλημάτων μίσους μπορούν να βιώσουν συμπτώματα σοβαρού ψυχικού τραύματος, όπως κατάθλιψη, καχυποψία απέναντι στους άλλους, αυτοκατάκριση και βαθιά αίσθηση απομόνωσης. Οι εμπειρίες αυτές καθιστούν τα εγκλήματα μίσους διαφορετικά από άλλα είδη εγκλημάτων. Επιπλέον, πολλά θύματα εγκλημάτων μίσους επιρρίπτουν την ευθύνη στον εαυτό τους και βιώνουν έλλειψη αυτοπεποίθησης⁴⁸.

Γενικότερα, τα θύματα εγκλημάτων μίσους αναγκάζονται επίσης να ζουν με τον φόβο της επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης, ενώ οι πιο ευάλωτες ομάδες, όπως οι ηλικιωμένοι, τα παιδιά και τα άτομα με σωματική και διανοητική αναπηρία, αντιμετωπίζουν αυξημένη ευπάθεια ως στόχοι ρητορικής μίσους όταν εξαρτώνται από τη διαδικτυακή επικοινωνία στην καθημερινή τους ζωή. Τα θύματα ρητορικής μίσους είναι επίσης εκτεθειμένα στον πολιτικό και κοινωνικό αποκλεισμό, γεγονός που αποτρέπει την πρόσβασή τους σε ιατρική περίθαλψη και άλλες υπηρεσίες ζωτικής σημασίας⁴⁹. Επιπλέον, τα θύματα που καταγγέλλουν ότι έχουν βιώσει περιστατικά μίσους συχνά διατρέχουν κίνδυνο δευτερογενούς θυματοποίησης⁵⁰, η οποία μπορεί να προκαλέσει περαιτέρω βλάβη στο θύμα. Για τα παιδιά-θύματα, η ρητορική μίσους μπορεί να βλάψει σοβαρά τη μακροπρόθεσμη προσωπική ανάπτυξή τους.

Τα εγκλήματα που προκαλούνται από το μίσος στέλνουν μηνύματα απόρριψης και υποτίμησης ολόκληρων ομάδων και κοινοτήτων, ενώ τα άτομα που συγκροτούν αυτές τις ομάδες και κοινότητες βιώνουν φόβο και αισθάνονται ότι διατρέχουν κίνδυνο μελλοντικών επιθέσεων⁵¹. Είναι σημαντικό να επισημανθεί το ενδεχόμενο η ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους να έχουν απήχηση και μεταξύ των ακολούθων του δράστη, διαδίδοντας περαιτέρω φόβο και εκφοβισμό. Ως εκ τούτου, διαιώνίζεται ένα μοτίβο ρητορικής μίσους και

⁴⁶ Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων, Γενική Διεύθυνση Εσωτερικών Πολιτικών, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «[Hate speech and hate crime in the EU and the evaluation of offline content regulation approaches](#)» (Ρητορική μίσους και εγκλήματα μίσους στην ΕΕ και αξιολόγηση των προσεγγίσεων για ρύθμιση του περιεχομένου εκτός διαδικτύου) (Ιούλιος 2020), σ. 23.

⁴⁷ Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), «[Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights](#)» (Καθιστώντας ορατά τα εγκλήματα μίσους στην Ευρωπαϊκή Ένωση: αναγνωρίζοντας τα δικαιώματα των θυμάτων), (2012), σ. 20. Layla Okhai, «[How hate crime impacts mental health](#)» (Diverse Minds, 2018).

⁴⁸ Βλ. την υποστηρικτική μελέτη, ενότητες 4.2.3, 4.3.3 και 5.2.3.

⁴⁹ Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, [Έγγραφο καθοδήγησης](#) σχετικά με την αντιμετώπιση και την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους που σχετίζεται με τη νόσο COVID-19, 11 Μαΐου 2020.

⁵⁰ Θυματοποίηση που συμβαίνει όχι ως άμεσο αποτέλεσμα της αξιόποινης πράξης, αλλά μέσω του τρόπου με τον οποίο το θύμα αντιμετωπίζεται από την αστυνομία και το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Βλ. την υποστηρικτική μελέτη, ενότητες 4.2.3, 4.3.3 και 5.2.3.

⁵¹ ΟΑΣΕ, ODIHR, «[Understanding the Needs of Hate Crime Victims](#)» (Κατανοώντας τις ανάγκες των θυμάτων εγκλημάτων μίσους) (2020), σ. 13. Για παράδειγμα, σημαντικός αριθμός λεσβίων, ομοφυλοφίλων και αμφιφυλοφίλων αποφεύγουν ορισμένες περιοχές ή τοποθεσίες επειδή φοβούνται ότι θα υποστούν επίθεση, απειλή ή παρενόχληση. Ομοίως, το 37-41 % των τρανς και ίντερσεξ ατόμων που απάντησαν ανέφεραν ότι «συχνά» ή «πάντοτε» αποφεύγουν ορισμένες περιοχές ή τοποθεσίες για τον ίδιο λόγο. FRA (2020), EU-LGBTI II: [A long way to go for LGBTI equality](#) (ΕΕ-ΛΟΑΔΜ II: Ο μακρύς δρόμος προς την ισότητα των ΛΟΑΔΜ), σ. 47.

εγκλημάτων μίσους που στοχεύουν σε άλλα άτομα που εκλαμβάνεται ότι έχουν παρόμοια προστατευόμενα χαρακτηριστικά ή ότι συνδέονται με το θύμα⁵².

3.2.3. Επιβλαβείς επιπτώσεις στην κοινωνία εν γένει

Η ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους έχουν επίσης ισχυρή κοινωνική διάσταση. Αποτελούν απειλή για τις δημοκρατικές αξίες, την κοινωνική σταθερότητα και την ειρήνη⁵³ και εντείνουν τις κοινωνικές διαιρέσεις, διαβρώνουν την κοινωνική συνοχή και προκαλούν αντίποινα, με αποτέλεσμα τη βία και την ανταπόδοση της βίας⁵⁴. Το κλίμα σύγκρουσης, φόβου, πόλωσης και ριζοσπαστικοποίησης που προκύπτει από πράξεις μίσους επιβεβαιώθηκε επίσης από τα άτομα που απάντησαν στη στοχευμένη διαβούλευση της Επιτροπής.

Η ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους έχουν επιβλαβείς επιπτώσεις στα θεμελιώδη δικαιώματα, ιδίως στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, την ισότητα και την ελευθερία της έκφρασης. Η αποτρεπτική τους επίδραση στην ελευθερία της έκφρασης μπορεί να οδηγήσει τους χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης να απέχουν από δημόσιες συζητήσεις λόγω του περιεχομένου μίσους που βλέπουν⁵⁵. Το μίσος δηλητηριάζει επίσης τον πολιτικό διάλογο και επηρεάζει την ετοιμότητα των πολιτών να συμμετέχουν στην πολιτική και να κατέχουν επίσημα αξιώματα με δημόσια προβολή, όπως βουλευτές, δήμαρχοι και πολιτικοί⁵⁶. Όσον αφορά τη συμμετοχή των γυναικών στον δημόσιο βίο, από έρευνα που διεξήχθη μεταξύ 123 βουλευτριών στην Ευρώπη προέκυψε ότι το 46,9 % όσων απάντησαν αναφέρουν ότι έχουν δεχθεί απειλές κατά της ζωής τους ή απειλές βιασμού ή ξυλοδαρμού, ενώ το 58,2 % έχουν δεχθεί διαδικτυακές σεξιστικές επιθέσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης⁵⁷.

Οι δημοσιογράφοι είναι συχνά θύματα⁵⁸ ρητορικής μίσους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και, ως εκ τούτου, μπορεί να διστάζουν να συμμετάσχουν στον δημόσιο διάλογο ή να θίξουν ορισμένα ζητήματα⁵⁹. Ενώ η ρητορική μίσους και οι απειλές στρέφονται κατά όλων των

⁵² Βλ. FRA, «[Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights](#)» (Καθιστώντας ορατά τα εγκλήματα μίσους στην Ευρωπαϊκή Ένωση: αναγνωρίζοντας τα δικαιώματα των θυμάτων), (2012), σ. 19.

⁵³ Βλ. [στρατηγική και σχέδιο δράσης των Ηνωμένων Εθνών όσον αφορά τη ρητορική μίσους](#), Μάιος 2019· [Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας](#) (Συμβούλιο της Ευρώπης).

⁵⁴ Βλ. μελέτη που ανατέθηκε από το Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με τίτλο «[Hate speech and hate crime in the EU and the evaluation of online content regulation approaches](#)» (Ρητορική μίσους και εγκλήματα μίσους στην ΕΕ και αξιολόγηση των προσεγγίσεων για ρύθμιση του περιεχομένου στο διαδίκτυο), Ιούλιος 2020· ΟΑΣΕ, ODIHR, «[Hate crime laws- A practical guide](#)» (Νομοθεσία για τα εγκλήματα μίσους: πρακτικός οδηγός), 2009.

⁵⁵ [Σύμφωνα με μελέτη](#) που διεξήχθη στη Νορβηγία, ένας στους πέντε (19 %) χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης δεν συμμετέχει σε δημόσιες συζητήσεις λόγω του περιεχομένου μίσους που βλέπει. Το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 36 % μεταξύ των χρηστών που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες.

⁵⁶ Μελέτη που ανατέθηκε από το Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με τίτλο «[Hate speech and hate crime in the EU and the evaluation of online content regulation approaches](#)» (Ρητορική μίσους και εγκλήματα μίσους στην ΕΕ και αξιολόγηση των προσεγγίσεων για ρύθμιση του περιεχομένου στο διαδίκτυο), Ιούλιος 2020.

⁵⁷ <https://www.ipu.org/resources/publications/issue-briefs/2018-10/sexism-harassment-and-violence-against-women-in-parliaments-in-europe>· Βλ. επίσης <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/03/online-violence-against-women-chapter-2/#topanchor>

⁵⁸ Βλ. σύσταση της Επιτροπής, της 16.9.2021, σχετικά με τη διασφάλιση της προστασίας, της ασφάλειας και της ενίσχυσης της θέσης των δημοσιογράφων και άλλων επαγγελματιών των μέσων ενημέρωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, [C\(2021\) 6650 final](#).

⁵⁹ [Το Ευρωβαρόμετρο 452 του 2016](#) έδειξε ότι τα τρία τέταρτα των δημοσιογράφων έχουν βιώσει ρητορική μίσους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, γεγονός που αποτρέπει τους μισούς εξ αυτών να συμμετάσχουν στον δημόσιο διάλογο.

δημοσιογράφων, τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι οι γυναίκες δημοσιογράφοι υφίστανται περισσότερες απειλές από τους άνδρες ομολόγους τους, ιδίως με τη μορφή διαδικτυακής παρενόχλησης, απειλών βιασμού και δολοφονίας, καθώς και υποκίνησης μίσους για λόγους φύλου⁶⁰. Οι επιθέσεις αυτές είναι μερικές φορές το αποτέλεσμα ενορχηστρωμένων εκστρατειών με στόχο την απαξίωση ή τη φήμωση των γυναικών δημοσιογράφων.

Η ρητορική μίσους μπορεί να οδηγήσει όχι μόνο σε συγκρούσεις, αλλά και σε εγκλήματα μίσους⁶¹. Τα στοιχεία δείχνουν ότι υπάρχει μια «πυραμίδα μίσους»⁶² ή μια «κλίμακα βλάβης», η οποία ξεκινά από πράξεις προκατάληψης (π.χ. εκφοβισμός, χλεύη, απάνθρωπη μεταχείριση) και διακρίσεις (π.χ. οικονομικές, πολιτικές), και κλιμακώνεται προς τη χρήση βίας που υποκινείται από προκαταλήψεις, όπως δολοφονία, βιασμός, επίθεση, τρομοκρατία, βίαιος εξτρεμισμός, ακόμη και γενοκτονία⁶³. Σύμφωνα με έρευνα, υπάρχει σχέση μεταξύ στοχευμένων tweets που εισάγουν διακρίσεις τα οποία αναρτώνται σε μια πόλη και του μεγάλου αριθμού εγκλημάτων μίσους στην εν λόγω πόλη⁶⁴. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (στο εξής: ΟΗΕ) επισημαίνει ότι «η υποκίνηση βίας που στοχοποιεί κοινότητες ή άτομα με βάση την ταυτότητά τους μπορεί να συμβάλει στη διευκόλυνση ή την προετοιμασία αποτρόπαιων εγκλημάτων [...] και αποτελεί τόσο προειδοποιητικό σήμα όσο και πρόωμη ένδειξη του κινδύνου διάπραξης αυτών των εγκλημάτων»⁶⁵.

Έρευνες δείχνουν επίσης ότι η ρητορική μίσους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης οδηγεί σε περισσότερα εγκλήματα κατά των μειονοτήτων στον πραγματικό κόσμο⁶⁶. Η ρητορική μίσους στο διαδίκτυο έχει οδηγήσει σε αύξηση της βίας κατά των προσφύγων και των μεταναστών, των εθνοτικών και θρησκευτικών μειονοτήτων και των ΛΟΑΤΚΙ ατόμων⁶⁷. Η έκθεση σε ρητορική μίσους ή η στοχοποίηση από ρητορική μίσους μπορεί επίσης να συμβάλει στη διαδικασία ριζοσπαστικοποίησης και βίαιου εξτρεμισμού. Οι καταστάσεις αυτές μπορούν να εκφράζονται εντός και εκτός διαδικτύου μέσω λόγου και προπαγάνδας, αλλά μπορούν επίσης να οδηγήσουν σε βίαιες εξτρεμιστικές ή τρομοκρατικές επιθέσεις. Το γεγονός αυτό μπορεί να διαταράξει την κοινωνία και να οδηγήσει σε μοιραίες συνέπειες⁶⁸.

Υπενθυμίζοντας ότι το διαδίκτυο έχει παράσχει μια νέα διάσταση στην έκφραση της σεξιστικής ρητορικής μίσους, το Συμβούλιο της Ευρώπης τόνισε ότι η σεξιστική ρητορική μίσους «μπορεί να κλιμακωθεί ή να υποκινήσει καταφανώς προσβλητικές και απειλητικές πράξεις, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής κακοποίησης ή βίας, δυννητικά θανατηφόρες

⁶⁰ Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα, [Δήλωση](#) της Ειδικής Εισηγήτριας για τη βία κατά των γυναικών, τις αιτίες και τις συνέπειές της.

⁶¹ Συμβούλιο της Ευρώπης, [Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας](#).

⁶² Βλ. [Anti-defamation league](#) (Ένωση κατά της δυσφήμισης), 2018.

⁶³ Βλ. την ερευνητική [έκθεση](#) που δημοσιεύθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος SELMA (Κοινωνική και Συναισθηματική Μάθηση για την Αμοιβαία Ευαισθητοποίηση) του Ευρωπαϊκού Σχολικού Δικτύου, σ. 33.

⁶⁴ Βλ. την υποστηρικτική μελέτη, ενότητα 4.2.3.

⁶⁵ Ηνωμένα Έθνη, [Σχέδιο δράσης](#) για τους θρησκευτικούς ηγέτες και παράγοντες με σκοπό την πρόληψη της υποκίνησης βίας που θα μπορούσε να οδηγήσει σε αποτρόπαια εγκλήματα, Ιούλιος 2017.

⁶⁶ Για παράδειγμα, μια [μελέτη](#) του έργου HateLab στο Πανεπιστήμιο του Κάρντιφ διαπίστωσε ότι, όταν αυξανόταν ο αριθμός των tweet μίσους που δημοσιεύονταν από μία τοποθεσία, αυξανόταν επίσης και ο αριθμός των εγκλημάτων που επιβαρύνονταν από φυλετικούς και θρησκευτικούς παράγοντες, στα οποία περιλαμβάνονταν η βία, η παρενόχληση και οι εγκληματικές ζημιές.

⁶⁷ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2018 σχετικά με την άνοδο της νεοφασιστικής βίας στην Ευρώπη [[2018/2869\(RSP\)](#)].

⁶⁸ Βλ. επίσης «[Hate Speech and Radicalisation Online](#)» (Ρητορική μίσους και ριζοσπαστικοποίηση στο διαδίκτυο), the OCCI Research Report (Έκθεση έρευνας της OCCI), Johannes Baldauf, Julia Ebner και Jakob Guhl (Eds.), 2019.

ενέργειες ή πράξεις αυτοτραυματισμού»⁶⁹. Η εμφάνιση διαδικτυακών ομάδων και κοινοτήτων, όπως οι Manosphere⁷⁰ και Incel⁷¹, που παρέχουν πρόσθετα διεθνή φόρουμ για την προώθηση και τη διάδοση του μισογυνισμού και της εχθρότητας κατά των γυναικών, προκαλούν ιδιαίτερη ανησυχία στο πλαίσιο αυτό⁷².

3.2.4. Κλίμακα της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους

Ένα στα 10 (11 %) άτομα της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ που απάντησαν σε έρευνα του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: FRA) ανέφερε ότι είχε δεχθεί σωματική ή σεξουαλική επίθεση επειδή ήταν ΛΟΑΤΚΙ (μεταξύ αυτών τα τρεις και έντερεξ άτομα που απάντησαν ήταν εκείνα που δέχθηκαν σωματικές ή σεξουαλικές επιθέσεις σε υψηλότερα ποσοστά κατά τη διάρκεια αυτού του χρονικού διαστήματος: 17 % και 22 % αντίστοιχα) και το 51 % των ατόμων που απάντησαν ηλικίας 15-17 ετών ανέφεραν ότι έχουν υποστεί παρενόχληση στο σχολείο⁷³.

Η ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους κατά ατόμων ασιατικής καταγωγής, ιδίως Κινέζων, ή ατόμων που εκλαμβάνονται ως ασιατικής καταγωγής, αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19⁷⁴, συμπεριλαμβανομένων ρατσιστικών επιθέσεων και ξυλοδαρμών, βίαιου εκφοβισμού, απειλών και ρατσιστικής κακοποίησης⁷⁵. Σύμφωνα με έρευνα του FRA, οι Ρομά και τα άτομα με υποσαχάρια ή βορειοαφρικανική καταγωγή που απάντησαν αντιμετωπίζουν υψηλότερα ποσοστά διακρίσεων, παρενόχλησης και βίας που υποκινούνται από μίσος⁷⁶.

Σύμφωνα με έρευνα του 2018 για τον αντισημιτισμό, η οποία διεξήχθη από τον FRA, το 40 % των Εβραίων στην ΕΕ φοβούνται ότι μπορεί να δεχθούν σωματική επίθεση⁷⁷. Από τα συμπεράσματα έρευνας του FRA του 2017 σχετικά με τις μειονότητες και τις διακρίσεις στην ΕΕ⁷⁸ προκύπτει ότι το 27 % των μουσουλμάνων έχουν βιώσει περιστατικά παρενόχλησης υποκινούμενης από μίσος τους τελευταίους 12 μήνες, ενώ το ποσοστό αυτό είναι υψηλότερο (31 %) μεταξύ των μουσουλμάνων γυναικών που φορούν μαντίλα δημοσίας.

⁶⁹ [Σύσταση](#) CM/Rec(2019)1 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με την πρόληψη και την καταπολέμηση του σεξισμού, 27 Μαρτίου 2019, σ. 9.

⁷⁰ Διαδικτυακό φόρουμ κατά του φεμινισμού, όπου οι άνδρες συγκεντρώνονται για να συζητήσουν σχετικά με τα φύλα, την ισότητα και την αρρενωπότητα με έμφαση υπέρ των ανδρών, υποσημείωση 59, Centre for Digital Youth Care, «[The Angry Internet: A threat to gender equality, democracy & wellbeing](#)» (Το οργισμένο διαδίκτυο: Μια απειλή για την ισότητα των φύλων, τη δημοκρατία και την ευημερία) (2020).

⁷¹ Κίνημα/κοινότητα που έχει αποκτήσει φήμη κυρίως τα τελευταία χρόνια: «οι ακούσια άγαμοι άνδρες κατηγορούν τις γυναίκες, τους σεξουαλικά ακόρεστους άνδρες και την κοινωνία για την κακοτυχία τους» Centre for Digital Youth Care, «[The Angry Internet: A threat to gender equality, democracy & wellbeing](#)» (Το οργισμένο διαδίκτυο: Μια απειλή για την ισότητα των φύλων, τη δημοκρατία και την ευημερία) (2020).

⁷² Centre for Digital Youth Care, «[The Angry Internet: A threat to gender equality, democracy & wellbeing](#)» (Το οργισμένο διαδίκτυο: Μια απειλή για την ισότητα των φύλων, τη δημοκρατία και την ευημερία) (2020).

⁷³ FRA, [Έρευνα II της ΕΕ για τους ΛΟΑΔΜ](#) (2020).

⁷⁴ Συμβούλιο της Ευρώπης, ECRI, [Ετήσια έκθεση σχετικά με τις δραστηριότητες της ECRI](#), Μάρτιος 2021· [Human Rights Watch](#), «Covid-19 Fueling Anti-Asian Racism and Xenophobia Worldwide» (Η Covid-19 τροφοδοτεί τον ρατσισμό και την ξενοφοβία κατά των ατόμων ασιατικής καταγωγής παγκοσμίως), 2020.

⁷⁵ [Human Rights Watch](#), «Covid-19 Fueling Anti-Asian Racism and Xenophobia Worldwide» (Η Covid-19 τροφοδοτεί τον ρατσισμό και την ξενοφοβία κατά των ατόμων ασιατικής καταγωγής παγκοσμίως), 2020.

⁷⁶ FRA, «[EU-MIDIS II: Δεύτερη έρευνα για τις μειονότητες και τις διακρίσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση](#)» (2017).

⁷⁷ FRA, «[Εμπειρίες και αντιλήψεις για τον αντισημιτισμό — Δεύτερη έρευνα για τις διακρίσεις και τα εγκλήματα μίσους κατά των Εβραίων στην ΕΕ](#)», 10 Δεκεμβρίου 2018.

⁷⁸ FRA, Δεύτερη [έρευνα](#) για τις μειονότητες και τις διακρίσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση, 21 Σεπτεμβρίου 2017.

Οι γυναίκες, και ιδίως οι νέες γυναίκες, αποτελούν στόχο της ρητορικής μίσους με βάση το φύλο, εντός ή εκτός διαδικτύου⁷⁹. Σύμφωνα με παγκόσμια έρευνα του 2020, το 52 % των νέων γυναικών και κοριτσιών έχουν δεχθεί διαδικτυακή βία, συμπεριλαμβανομένων απειλών⁸⁰.

Επιπλέον, υπάρχει επίσης η περίπτωση εκείνων που έχουν δύο ή περισσότερα προστατευόμενα χαρακτηριστικά, όπως οι έγχρωμες γυναίκες, οι οποίες έχουν κατά 84 % περισσότερες πιθανότητες να αναφερθούν σε κακοποιητικά ή «προβληματικά» tweet σε σύγκριση με τις λευκές γυναίκες⁸¹.

Ο ΟΗΕ εξέφρασε ανησυχίες σχετικά με τη ρητορική μίσους κατά ηλικιωμένων, η οποία έχει «εμφανιστεί στον δημόσιο διάλογο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως έκφραση διαγενεακής μνησικακίας»⁸². Τα άτομα με αναπηρία διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να πέσουν θύματα βίαιων εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένων εγκλημάτων μίσους, ή να αντιμετωπίσουν ρητορική μίσους, σε σύγκριση με άλλα άτομα⁸³. Η ανατροφοδότηση από τη διαβούλευση της Επιτροπής έδειξε ότι σε ορισμένες χώρες το 21 % των εγκλημάτων μίσους που καταγγέλλονται στις αρχές διαπράττονται εις βάρος ατόμων με αναπηρία⁸⁴. Γενικά, τα θύματα στοχοποιούνται απλώς και μόνο επειδή έχουν αναπηρία, εκλαμβάνεται ότι έχουν αναπηρία ή συνδέονται με κάποιο άτομο με αναπηρία⁸⁵. Επιπλέον, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας θεωρεί ότι η κακοποίηση των ηλικιωμένων είναι πιθανό να αποτελέσει ολοένα και εντονότερο πρόβλημα λόγω της γήρανσης του πληθυσμού⁸⁶.

Τα στοιχεία αυτά αποτελούν μόνο την κορυφή του παγόβουνου λόγω της ελλιπούς καταγγελίας και καταγραφής των περιστατικών⁸⁷ και των μη συγκρίσιμων μεθόδων συλλογής δεδομένων⁸⁸. Για παράδειγμα, από πηγές⁸⁹ προκύπτει ότι το 88 % των σωματικών επιθέσεων με κίνητρο το μίσος κατά των Ρομά δεν καταγγέλθηκαν και το 79 % των Εβραίων που υπέστησαν αντισημιτική παρενόχληση δεν ανέφεραν το σοβαρότερο περιστατικό στην αστυνομία ή σε άλλον οργανισμό. Επίσης, καταγγέλθηκε μόνο ένα στα πέντε (21 %)

⁷⁹ Συμβούλιο της Ευρώπης, «[Combating sexist hate speech](#)» ([Καταπολεμώντας τη σεξιστική ρητορική μίσους](#))

⁸⁰ Βλ. [έρευνα](#) που διεξήγαγε το World Wide Web Foundation και το World Association of Girl Guides and Girls Scouts με χρήση της πλατφόρμας U-report της UNICEF, Φεβρουάριος 2020.

⁸¹ Διεθνής Αμνηστία, «[Troll Patrol Findings: Using Crowdsourcing, Data Science & Machine Learning to Measure Violence and Abuse against Women on Twitter](#)» (Ευρήματα περιπολίας τρολ: χρήση του πληθοπορισμού, της επιστήμης δεδομένων και της μηχανικής μάθησης για τη μέτρηση της βίας και των επιθέσεων κατά γυναικών στο Twitter), 2018.

⁸² ΟΗΕ, Ενημερωτικό σημείωμα πολιτικής: «[The Impact of COVID-19 on older persons](#)» (Η επίδραση της COVID-19 σε ηλικιωμένους), Μάιος 2020.

⁸³ FRA, «[Equal protection for all victims of hate crime. The case of people with disabilities](#)» (Ισοδύναμη προστασία όλων των θυμάτων εγκλημάτων μίσους. Η περίπτωση των ανθρώπων με αναπηρία), Μάρτιος 2015.

⁸⁴ Βλ. υποστηρικτική μελέτη, παράρτημα VII.

⁸⁵ FRA, «[Equal protection for all victims of hate crime. The case of people with disabilities](#)» (Ισοδύναμη προστασία όλων των θυμάτων εγκλημάτων μίσους. Η περίπτωση των ανθρώπων με αναπηρία), Μάρτιος 2015, σ. 2.

⁸⁶ Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, «[Elder Abuse](#)» (Κακοποίηση ηλικιωμένων), 2021.

⁸⁷ Βλ. επίσης ΟΑΣΕ, ODHIR, [δήλωση](#) ότι η έλλειψη καταγραφής εγκλημάτων μίσους σημαίνει ότι τα θύματα και οι ανάγκες τους πολύ συχνά παραμένουν αόρατα, 16 Νοεμβρίου 2020.

⁸⁸ Σύμφωνα με την υποστηρικτική μελέτη, με βάση τη διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη, τα περισσότερα ενδιαφερόμενα μέρη θεωρούν ότι τα περιστατικά ρητορικής μίσους και εγκλημάτων μίσους δεν καταγγέλλονται επαρκώς στα οικεία κράτη μέλη.

⁸⁹ Βλ. FRA, έρευνα με θέμα «[Roma and Travellers in Six Countries](#)» (Ρομά και ταξιδιώτες σε έξι χώρες), 2020, και FRA, έρευνα με θέμα «[Experiences and perceptions of antisemitism - Second survey on discrimination and hate crime against Jews in the EU](#)» (Εμπειρίες και αντιλήψεις για τον αντισημιτισμό — Δεύτερη έρευνα για τις διακρίσεις και τα εγκλήματα μίσους κατά των Εβραίων στην ΕΕ), 2018.

περιστατικά σωματικής ή σεξουαλικής βίας κατά ΛΟΑΤΚΙ ατόμων⁹⁰. Η ηλικία αποτελεί παράδειγμα όπου η έλλειψη αναγνώρισης ως αιτίας που υποκινεί τη ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους και η απουσία κυρώσεων για συναφή αδικήματα οδηγούν σε μικρότερα ποσοστά καταγγελίας και ελλιπή ενημέρωση σχετικά με την έκταση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους κατά των ηλικιωμένων⁹¹. Ειδικότερα, η AGE platform⁹² αποδοκιμάζει αυτήν την «κρυφή πραγματικότητα παρά τα ανησυχητικά επίπεδα επικράτησής της σε ολόκληρη την Ευρώπη» και επισημαίνει ότι η έλλειψη προβολής και η απουσία προστασίας των θυμάτων μεγαλύτερης ηλικίας ενισχύεται λόγω της απουσίας ευαισθητοποίησης σχετικά με την ηλικία ως αιτία που θα μπορούσε να υποκινήσει εγκλήματα μίσους.

3.2.5. Η απάντηση του ποινικού δικαίου στα κράτη μέλη

Η σοβαρότητα των επιπτώσεων που περιγράφονται ανωτέρω έχει οδηγήσει τα κράτη μέλη στην ποινικοποίηση ορισμένων μορφών ρητορικής μίσους και εγκλημάτων μίσους. Η ποινικοποίηση αυτών των συμπεριφορών μεταφέρει ένα μήνυμα ιδιαίτερης κοινωνικής αποδοκιμασίας. Αποτελεί ένδειξη της ιδιαίτερης σοβαρότητας και του κινδύνου που ενέχουν οι συμπεριφορές αυτές, οι οποίες είναι ιδιαίτερα καταστροφικές για τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Ως αποτέλεσμα της μεταφοράς της απόφασης-πλαίσιου στο εθνικό δίκαιο, η **ρητορική μίσους** έχει ποινικοποιηθεί σε όλα τα κράτη μέλη λόγω φυλής, χρώματος, θρησκείας, γενεαλογικών καταβολών, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής⁹³. Επιπλέον, τα κράτη μέλη έχουν ποινικοποιήσει ρητά τη ρητορική μίσους και για άλλα προστατευόμενα χαρακτηριστικά: 20 κράτη μέλη έχουν ποινικοποιήσει τη ρητορική μίσους λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού⁹⁴ και 17 κράτη μέλη λόγω βιολογικού/κοινωνικού φύλου⁹⁵. Επιπλέον, 14 κράτη μέλη έχουν ποινικοποιήσει τη ρητορική μίσους λόγω αναπηρίας⁹⁶ και 6 κράτη μέλη λόγω ηλικίας⁹⁷. Επίσης, 8 κράτη μέλη⁹⁸ (είτε εναλλακτικά είτε επιπρόσθετα) έχουν ποινικοποιήσει τη ρητορική μίσους χωρίς να καθορίζουν τα προστατευόμενα χαρακτηριστικά των ομάδων και αφήνοντας ανοικτή την ποινικοποίηση της ρητορικής μίσους, με στόχο την προστασία οποιασδήποτε μειονοτικής ομάδας ή μέρους του πληθυσμού⁹⁹.

⁹⁰ FRA, EU-LGBTI II, «[A long way to go for LGBTI equality](#)» (EE-ΛΟΑΔΜ II: Ο μακρύς δρόμος προς την ισότητα των ΛΟΑΔΜ), σ. 38 και 46.

⁹¹ Βλ. την υποστηρικτική μελέτη, ενότητα 4.2.3.

⁹² Η AGE Platform Europe είναι ένα ευρωπαϊκό δίκτυο μη κερδοσκοπικών οργανώσεων που αποτελούνται από ανθρώπους ηλικίας 50 ετών και άνω και απευθύνονται σε αυτούς· βλ. την απάντηση της AGE Platform Europe στη διαβούλευση της Επιτροπής.

⁹³ Αυτοί είναι οι λόγοι που αναφέρονται στην προαναφερθείσα απόφαση-πλαίσιο, βλ. επίσης την υποστηρικτική μελέτη, ενότητες 4.2.1 και 4.3.1. Ωστόσο, η μεταφορά στο εθνικό δίκαιο δεν ήταν πάντοτε ορθή ή πλήρης. Για τον λόγο αυτόν, η Επιτροπή έχει κινήσει διαδικασίες επί παραβάσει κατά ορισμένων κρατών μελών.

⁹⁴ BE, DK, EE, IE, EL, ES, FR, HR, CY, LT, LU, HU, MT, NL, AT, PT, SI, SK, FI, SE.

⁹⁵ Μεταξύ αυτής της ομάδας, 14 κράτη μέλη (BE, EE, ES, FR, HR, CY, LV, LT, LU, MT, NL, AT, PT και SI) αναφέρονται συγκεκριμένα στον λόγο του βιολογικού/κοινωνικού φύλου, 10 κράτη μέλη (EL, ES, FR, HR, CY, LU, HU, MT, PT, SE) αναφέρονται (εναλλακτικά ή επιπρόσθετα) στον λόγο της ταυτότητας φύλου και 2 κράτη μέλη (BE και EL) αναφέρονται στον λόγο των χαρακτηριστικών φύλου.

⁹⁶ BE, EL, ES, FR, HR, LV, LT, LU, HU, NL, AT, PT, SI, FI.

⁹⁷ BE, ES, LV, LT, LU, AT.

⁹⁸ CZ, DE, HR, LV, HU, RO, SI, FI.

⁹⁹ Για παράδειγμα, το γερμανικό δίκαιο ποινικοποιεί τη ρητορική μίσους κατά ομάδων που έχουν συγκεκριμένα κοινά χαρακτηριστικά, όπως φυλετικές ή θρησκευτικές ομάδες, αλλά και «κατά τμημάτων του πληθυσμού».

Τα **εγκλήματα μίσους** έχουν επίσης ποινικοποιηθεί ευρέως σε όλα τα κράτη μέλη, είτε ως αυτοτελές αδίκημα για συγκεκριμένα εγκλήματα είτε ως γενική επιβαρυντική περίπτωση για όλα τα εγκλήματα που διαπράττονται υποκινούμενα από προκαταλήψεις. Εκτός από την ποινικοποίηση των εγκλημάτων μίσους λόγω φυλής, χρώματος, θρησκείας, γενεαλογικών καταβολών ή εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, ως αποτέλεσμα της μεταφοράς της απόφασης-πλαισίου στο εθνικό δίκαιο, 19 κράτη μέλη έχουν ποινικοποιήσει τα εγκλήματα μίσους λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού¹⁰⁰ και 17 κράτη μέλη λόγω βιολογικού/κοινωνικού φύλου¹⁰¹. Επιπρόσθετα, 13 κράτη μέλη έχουν ποινικοποιήσει τα εγκλήματα μίσους λόγω αναπηρίας¹⁰² και 10 κράτη μέλη λόγω ηλικίας¹⁰³. Επιπλέον, 15 κράτη μέλη¹⁰⁴ επιτρέπουν στα εθνικά δικαστήρια να λαμβάνουν υπόψη τα κίνητρα του δράστη για οποιοδήποτε έγκλημα όταν αποφασίζουν για την ποινική κύρωση, είτε ως εναλλακτική είτε ως πρόσθετη δυνατότητα στην ύπαρξη αυτοτελούς αδικήματος σχετικά με τα εγκλήματα μίσους. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν επίσης αφήσει τα προστατευόμενα χαρακτηριστικά απροσδιόριστα ώστε να καλύπτουν δυναμικά τα εγκλήματα μίσους που βασίζονται σε οποιαδήποτε μορφή μισαλλοδοξίας.

3.3. Η διασυνοριακή διάσταση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους

Η διασυνοριακή διάσταση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους αποδεικνύεται από **τη φύση και τον αντίκτυπο** των φαινομένων αυτών, καθώς και από την **ύπαρξη ειδικής ανάγκης να καταπολεμούνται σε κοινή βάση**.

Αυτό είναι προφανές για **τη ρητορική μίσους** που διαπράττεται στο διαδίκτυο. Δεδομένου του διασυνοριακού χαρακτήρα του διαδικτύου, η ρητορική μίσους στο διαδίκτυο διαδίδεται γρήγορα και είναι προσβάσιμη σε όλους οπουδήποτε. Το γεγονός αυτό διευκολύνει τις ομάδες μίσους να διευρύνουν το κοινό τους σε χώρες που αντιμετωπίζουν παρόμοιες πολιτικές ή κοινωνικές καταστάσεις¹⁰⁵. Η διασυνοριακή διάσταση επισημάνθηκε επίσης από τα περισσότερα ενδιαφερόμενα μέρη που απάντησαν στη στοχευμένη διαβούλευση της Επιτροπής, μεταξύ άλλων μέσω συγκεκριμένων παραδειγμάτων¹⁰⁶. Για παράδειγμα, η ρητορική μίσους με βάση τα χαρακτηριστικά φύλου και ιδίως τα ίντερσεξ άτομα αποτελούν όλο και περισσότερο στόχο ρητορικής μίσους που διαπράττεται από ομάδες που

¹⁰⁰ BE, DK, EL, ES, FR, HR, CY, LT, LU, HU, MT, NL, AT, PT, RO, SI, SK, FI, SE. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι ορισμένα κράτη μέλη έχουν ποινικοποιήσει μόνο συγκεκριμένα αδικήματα που αφορούν τον σεξουαλικό προσανατολισμό.

¹⁰¹ Μεταξύ αυτής της ομάδας, 13 κράτη μέλη (BE, ES, FR, CY, LT, LU, MT, AT, PT, RO, SI, SK, FI) αναφέρονται συγκεκριμένα στον λόγο του βιολογικού/κοινωνικού φύλου, 11 κράτη μέλη (BE, EL, ES, FR, HR, CY, LU, HU, MT, PT, SE) αναφέρονται (εναλλακτικά ή επιπρόσθετα) στον λόγο της ταυτότητας φύλου και 4 κράτη μέλη (BE, EL, FR, MT) αναφέρονται στον λόγο των χαρακτηριστικών φύλου.

¹⁰² BE, EL, ES, FR, HR, LT, LU, HU, MT, NL, AT, RO, FI.

¹⁰³ BE, ES, FR, HR, LT, LU, MT, AT, RO, FI.

¹⁰⁴ BG, CZ, DK, DE, EE, HR, LV, HU, AT, PL, PT, RO, SI, FI, SE.

¹⁰⁵ Βλ. την υποστηρικτική μελέτη, ενότητα 4.3.4· Anti-Defamation League, «[Soldiers of Odin USA: The Extreme European Anti-Refugee Group Comes to America](#)» (Soldiers of Odin USA: Η ακραία ευρωπαϊκή ομάδα κατά των μεταναστών έρχεται στην Αμερική), 2016· η ομάδα Soldiers of Odin (Στρατιώτες του Όντιν) είναι μια αμφιλεγόμενη ομάδα με ιδεολογία μίσους κατά των μεταναστών, των μουσουλμάνων και των προσφύγων, η οποία δημιουργήθηκε στη Φινλανδία και εξαπλώθηκε έως τις Ηνωμένες Πολιτείες.

¹⁰⁶ Ένα συγκεκριμένο παράδειγμα των δευτερογενών επιπτώσεων της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο σε διασυνοριακό επίπεδο είναι η εκστρατεία #DefendEurope του γαλλικού ακροδεξιού κινήματος διανοουμένων «Nouvelle Droite» που αναδεικνύει την έκταση της συνεργασίας και της κινητοποίησης μεταξύ ιδεολογιών και της διασυνοριακής συνεργασίας και κινητοποίησης της ακροδεξιάς σε ολόκληρο τον κόσμο, δηλαδή στο Ηνωμένο Βασίλειο, την Αυστρία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, τη Σουηδία, τις Κάτω Χώρες, τη Νορβηγία, την Ιταλία και τις ΗΠΑ· βλ. την υποστηρικτική μελέτη, ενότητα 4.3.4.

δραστηριοποιούνται σε διασυνοριακό επίπεδο¹⁰⁷. Η πανταχού παρουσία της ρητορικής μίσους με βάση το φύλο υπογραμμίστηκε επίσης από το Συμβούλιο της Ευρώπης¹⁰⁸, το οποίο ζητεί ισχυρότερα μέτρα για την καταπολέμησή της.

Ωστόσο, τα μηνύματα μίσους που εκφράζονται εκτός διαδικτύου (π.χ. στον έντυπο Τύπο, στις τηλεοπτικές εκπομπές, στον πολιτικό λόγο ή σε αθλητικές εκδηλώσεις) έχουν διασυνοριακή διάσταση που αποδεικνύεται από τον αντίκτυπό τους, καθώς αναπαράγονται εύκολα και διαδίδονται ευρέως σε διασυνοριακό επίπεδο. Πάνω από το 80 % των ατόμων που απάντησαν στη στοχευμένη διαβούλευση θεωρούν ότι η ρητορική μίσους εκτός διαδικτύου έχει δευτερογενείς επιπτώσεις σε διασυνοριακό επίπεδο¹⁰⁹. Επισημαίνουν το γεγονός ότι τα μηνύματα μίσους αναπτύσσονται και διαδίδονται από δίκτυα που περιλαμβάνουν μέλη από διάφορες χώρες. Επίσης, ότι οι ιδεολογίες πίσω από τα μηνύματα ρητορικής μίσους αναπτύσσονται διεθνώς και, ως εκ τούτου, αποτελούν διασυνοριακά φαινόμενα¹¹⁰.

Η διασυνοριακή διάσταση των **εγκλημάτων μίσους** συνδέεται άμεσα με τη διασυνοριακή διάσταση της ρητορικής μίσους. Το μίσος εξαπλώνεται πέρα από τα εθνικά σύνορα, γεγονός που οδηγεί σε έναν φαύλο κύκλο βίας. Όπως και η ρητορική μίσους, οι ιδεολογίες πίσω από τα εγκλήματα μίσους μπορούν να αναπτυχθούν διεθνώς και να διαδοθούν ραγδαία στο διαδίκτυο. Τα εγκλήματα μίσους μπορούν να διαπράττονται από δίκτυα με μέλη από διάφορες χώρες (εντός ή εκτός της ΕΕ), τα οποία εμπνέουν, οργανώνουν ή εκτελούν σωματικές επιθέσεις. Το σχέδιο Counter Extremism¹¹¹, το Soufan Center¹¹² και η Anti-Defamation League¹¹³ αποτελούν παραδείγματα διακρατικής δραστηριότητας διαφόρων ομάδων που επηρεάζουν και αποτελούν πηγή έμπνευσης σε διασυνοριακό επίπεδο. Τα εγκλήματα μίσους μπορούν επίσης να δημιουργήσουν κλίμα φόβου ή κοινωνικών συγκρούσεων, το οποίο μπορεί να επεκταθεί από ένα κράτος μέλος της ΕΕ σε άλλο¹¹⁴. Η ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους μπορούν επίσης να οδηγήσουν στη ριζοσπαστικοποίηση και στη δημιουργία βίαιων εξτρεμιστικών ομάδων, οι οποίες υπερβαίνουν τα σύνορα και είναι ενωμένες στην ιδεολογία τους.

Ομοίως, το ίδιο φαινόμενο μπορεί να οδηγήσει στην αναπαραγωγή των εγκλημάτων μίσους σε άλλη χώρα ή σε επακόλουθα μοτίβα, τα οποία αντανakλούν το έγκλημα που διαπράχθηκε στη χώρα όπου συνέβη για πρώτη φορά. Αυτό μπορεί επίσης να συμβεί όταν υπάρχει μεγάλη δημοσιότητα σχετικά με συγκεκριμένα εγκλήματα μίσους, η οποία υποκινεί και άλλα

¹⁰⁷ Βλ. την υποστηρικτική μελέτη, ενότητα 4.2.4.

¹⁰⁸ [Σύσταση](#) CM/Rec(2019)1 της Επιτροπής Υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με την πρόληψη και την καταπολέμηση του σεξισμού, 27 Μαρτίου 2019.

¹⁰⁹ Βλ. την υποστηρικτική μελέτη, παράρτημα VI.

¹¹⁰ Βλ. την υποστηρικτική μελέτη, ενότητα 4.2.4· βλ. επίσης παράρτημα VII της υποστηρικτικής μελέτης, όπου περιλαμβάνονται διάφορα παραδείγματα των διασυνοριακών επιπτώσεων της ρητορικής μίσους εκτός διαδικτύου, όπως σχετικά με τη λειτουργία της ελληνικής ακροδεξιάς οργάνωσης «Χρυσή Αυγή», και πραγματοποιούνται συγκρίσεις με τη διάδοση εκτός διαδικτύου και τις δευτερογενείς επιπτώσεις θεωριών συνωμοσίας σε όλα τα κράτη μέλη —όπως η θεωρία της «μεγάλης αντικατάστασης» μέσω εκδηλώσεων εκτός διαδικτύου, συγκεντρώσεων και «διαφημιστικών τρικ».

¹¹¹ Counter Extremism Project, «[Violent Right-Wing Extremism and Terrorism – Transnational Connectivity, Definitions, Incidents, Structures and Countermeasures](#)» (Βίαιος ακροδεξιός εξτρεμισμός και τρομοκρατία — Διασυνοριακή συνδεσιμότητα, ορισμοί, περιστατικά, δομές και αντίμετρα), 2020, σ. 12, 79 και 145.

¹¹² The Soufan Center, «[White Supremacy Extremism: The Transnational Rise of the Violent White Supremacist Movement](#)» (Εξτρεμισμός της λευκής υπεροχής: Η διασυνοριακή άνοδος του βίαιου κινήματος της λευκής υπεροχής), 2019, σ. 11.

¹¹³ Anti-Defamation League, «[Hate Beyond Borders: The Internationalisation of White Supremacy](#)» (Μίσος που δεν γνωρίζει σύνορα: Η διεθνοποίηση της λευκής υπεροχής).

¹¹⁴ Βλ. την υποστηρικτική μελέτη, ενότητα 5.2.4.

πρόσωπα να διαπράξουν παρόμοια εγκλήματα («φαινόμενο μίμησης»). Εκτός από την ίδια τη διάπραξη εγκλήματος μίσους, ο ψυχολογικός αντίκτυπος στα άτομα και την κοινωνία μπορεί εύκολα να υπερβεί τα σύνορα και να δημιουργήσει κλίμα φόβου και κοινωνικών συγκρούσεων. Εγκλήματα και γεγονότα που έχουν λάβει χώρα σε διάφορα μέρη του κόσμου είχαν αντίκτυπο σε διάφορες χώρες, συμπεριλαμβανομένου του κινήματος «Black Lives Matter». Οι δευτερογενείς επιπτώσεις των εγκλημάτων μίσους σε διασυνοριακό επίπεδο αναγνωρίστηκαν από τα περισσότερα άτομα που απάντησαν στη διαβούλευση της Επιτροπής¹¹⁵.

Η διαδικασία αυτή είναι παγκόσμια και έχει αντίκτυπο ανεξάρτητα από τη γεωγραφική προέλευσή της. Η ΕΕ μπορεί να λειτουργήσει ως πρότυπο ανά τον κόσμο και οι ιδέες και οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται αλλού μπορούν να συμβάλουν σε μια αποτελεσματικότερη δράση στην Ευρώπη.

Το πλαίσιο αυτό υπογραμμίζει την ειδική ανάγκη καταπολέμησης της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους σε κοινή βάση.

Η ιδιαίτερη ανάγκη αντιμετώπισης αυτών των φαινομένων σε κοινή βάση απορρέει από τις σοβαρές επιπτώσεις της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους στις βασικές αξίες της ΕΕ που κατοχυρώνονται στο άρθρο 2 της ΣΕΕ. Η διαφύλαξη των κοινών μας αξιών απαιτεί κοινή δράση.

Οι αρνητικές συνέπειες της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους υπερβαίνουν τον αντίκτυπο στα μεμονωμένα θύματα και μπορούν να επηρεάσουν ομάδες ή κοινότητες ανθρώπων που ζουν σε διαφορετικές χώρες. Η μη ποινικοποίηση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους σε λίγα κράτη μέλη ενδέχεται να υπονομεύσει τις προσπάθειες για την αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων και την άμβλυνση των δευτερογενών επιπτώσεων. Η μη υιοθέτηση κοινής προσέγγισης όσον αφορά την ποινικοποίηση οδηγεί επίσης σε κενά και άνιση προστασία των θυμάτων τέτοιων πράξεων σε ολόκληρη την ΕΕ, καθώς μόνο τα πρόσωπα που αναγνωρίζονται ως θύματα εγκληματικών πράξεων έχουν πρόσβαση στα μέτρα επανόρθωσης και στήριξης που προβλέπονται από το δίκαιο της ΕΕ. Επιπλέον, μια κατακερματισμένη προσέγγιση μπορεί να στέλνει στο ευρύ κοινό αντιφατικά μηνύματα ότι οι πράξεις αυτές δεν λαμβάνονται σοβαρά υπόψη και μπορούν να μείνουν ατιμώρητες¹¹⁶, ότι θεωρούνται «φυσιολογικές» ή μάλιστα σε ορισμένες χώρες να εκλαμβάνονται ως νομιμοποίηση και/ή ανοχή του κράτους προς τη συμπεριφορά αυτή¹¹⁷.

Επιπλέον, η ειδική ανάγκη για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους σε κοινή βάση απορρέει από τις προσπάθειες των επιμέρους κρατών μελών να ποινικοποιήσουν από μόνα τους τις διάφορες μορφές εγκλημάτων μίσους και ρητορικής μίσους. Η προσέγγιση αυτή έχει ως αποτέλεσμα τον κατακερματισμό και την απουσία ίσων όρων ανταγωνισμού για τα άτομα που μπορεί να πέσουν θύματα ρητορικής μίσους και εγκλημάτων μίσους.

3.4. Εξέλιξη της εγκληματικότητας

¹¹⁵ Βλ. την υποστηρικτική μελέτη, ενότητες 4.2.3, 4.3.4, 5.2.3, 5.2.4 και 5.2.5.

¹¹⁶ Βλ. υποσημείωση 5, Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, [Σύσταση γενικής πολιτικής αριθ. 15 της ECRJ για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους](#), 8 Δεκεμβρίου 2015.

¹¹⁷ ΕΔΔΑ, απόφαση της 17.1.2017, Király και Dömötör κατά Ουγγαρίας.

Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί ανησυχητική αύξηση της ρητορικής μίσους και της υποκίνησης μίσους εντός και εκτός διαδικτύου¹¹⁸. Πράγματι, από το 2007, όταν η Επιτροπή πρότεινε να ποινικοποιηθούν οι ρατσιστικές και ξενοφοβικές πράξεις σε όλα τα κράτη μέλη, παρατηρείται σταθερή αύξηση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους¹¹⁹. Η άνοδος αυτή συνδέεται με τις αλλαγές στο κοινωνικό, οικονομικό και τεχνολογικό περιβάλλον. Οι περισσότεροι από όσους απάντησαν (άνω του 60 %) στη στοχευμένη διαβούλευση της Επιτροπής αναγνώρισαν επίσης την αύξηση τόσο της ρητορικής μίσους όσο και των εγκλημάτων μίσους μεταξύ 2018 και 2020, σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο μεταξύ 2015 και 2017. Μεταξύ των σχετικών παραγόντων συγκαταλέγονται η αύξηση των μεταναστευτικών ροών, οι οικονομικές και κοινωνικές κρίσεις (συμπεριλαμβανομένης της πανδημίας COVID-19) και η βελτιωμένη πρόσβαση σε διαδικτυακές πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, με αποτέλεσμα τη γρήγορη ανταλλαγή περιεχομένου¹²⁰.

Το διαδίκτυο αποτελεί δίαυλο για την αύξηση και τη διευκόλυνση της διάδοσης της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο. Οι δράστες πράξεων ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο προκαλούνται και χάνουν τις αναστολές τους από την αίσθηση ανωνυμίας και ατιμωρησίας στο διαδίκτυο, γεγονός που αυξάνει τον κίνδυνο να συνεχίσουν να διαπράττουν τέτοια αδικήματα.

Η άνοδος της δράσης βίαιων εξτρεμιστικών ατόμων και ομάδων σε ολόκληρη την Ευρώπη ήταν ένας από τους παράγοντες που συνέβαλαν στην πόλωση και τη ριζοσπαστικοποίηση στην κοινωνία. Το γεγονός αυτό με τη σειρά του οδήγησε σε αύξηση της ρητορικής μίσους κατά περιθωριοποιημένων ομάδων και γυναικών. Το 2019 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αναγνώρισε το γεγονός αυτό σε ψήφισμα σχετικά με την «άνοδο της νεοφασιστικής βίας στην Ευρώπη» και κάλεσε τα κράτη μέλη να καταδικάζουν και να τιμωρούν «τα εγκλήματα μίσους, τη ρητορική μίσους και την αναζήτηση εξιλαστήριων θυμάτων από πολιτικούς και δημόσιους αξιωματούχους [...] καθώς κανονικοποιούν άμεσα και ενισχύουν το μίσος και τη βία στην κοινωνία»¹²¹.

Η ECRI υπογράμμισε την αύξηση της υπερεθνικιστικής, ξενοφοβικής, ρατσιστικής και ομοφοβικής/τρανσφοβικής ρητορικής μίσους στις διάφορες προεκλογικές εκστρατείες του 2019, η οποία διεισδύει ολοένα και περισσότερο και συχνά αποκτά δεσπόζουσα θέση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης¹²². Σύμφωνα με την ECRI, τα προσβλητικά και υποτιμητικά σχόλια σχετικά με τα μέλη μειονοτικών ομάδων είναι σήμερα πιο εύκολα αποδεκτά απ' ό,τι στο παρελθόν. Το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει πράγματι κρούσει τον κώδωνα του κινδύνου για την κατάσταση ότι η Ευρώπη «βρίσκεται αντιμέτωπη με μια συγκλονιστική πραγματικότητα: τα αντισημιτικά, αντιμουσουλμανικά και άλλα ρατσιστικά εγκλήματα μίσους αυξάνονται με ανησυχητικό ρυθμό»¹²³.

¹¹⁸ Ηνωμένα Έθνη, [Σχέδιο δράσης](#) για τους θρησκευτικούς ηγέτες και παράγοντες με σκοπό την πρόληψη της υποκίνησης βίας που θα μπορούσε να οδηγήσει σε αποτρόπαια εγκλήματα, Ιούλιος 2017.

¹¹⁹ «[Hate speech and hate crime in the EU and the evaluation of online content regulation approaches](#)» (Ρητορική μίσους και εγκλήματα μίσους στην ΕΕ και αξιολόγηση των προσεγγίσεων για ρύθμιση του περιεχομένου στο διαδίκτυο), Θεματικό Τμήμα Δικαιωμάτων των Πολιτών και Συνταγματικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Ιούλιος 2020.

¹²⁰ Βλ. την υποστηρικτική μελέτη, ενότητες 4.2.1, 4.3.1 και 4.3.2.

¹²¹ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2018 σχετικά με την άνοδο της νεοφασιστικής βίας στην Ευρώπη [2018/2869(RSP)], P8_TA(2018)0428, Στρασβούργο, 2018.

¹²² [Ετήσια έκθεση της ECRI για το 2019](#).

¹²³ [Αήλωση](#) της Marija Pejčinović Burić, γενικής γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, 27 Φεβρουαρίου 2020.

Η πανδημία COVID-19 έχει δημιουργήσει ένα κλίμα στο οποίο η ρητορική μίσους έχει ακμάσει και έχει μετατραπεί σε «τσουνάμι μίσους και ξενοφοβίας»¹²⁴. Η Ευρωπόλ¹²⁵ τόνισε τον τρόπο με τον οποίο η πανδημία COVID-19 και η συνακόλουθη οικονομική και κοινωνική κρίση έχουν οδηγήσει σε σκλήρυνση των στάσεων και σε μεγαλύτερη αποδοχή του εκφοβισμού, συμπεριλαμβανομένων των προσκλήσεων για διάπραξη βίαιων πράξεων. Στην ετήσια έκθεσή της για το 2020, η ECRI τόνισε την αυξημένη έκθεση ορισμένων ομάδων¹²⁶ που κατηγορούνται ότι είναι σημαντικοί φορείς διάδοσης του ιού, στη ρητορική μίσους και τη βία. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι Ρομά και οι μετανάστες, των οποίων η πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη και μέτρα δημόσιας στήριξης είχε καταστεί ακόμη δυσκολότερη¹²⁷, καθώς και τα άτομα ασιατικής καταγωγής ή εκείνα που εκλαμβάνονται ως ασιατικής καταγωγής¹²⁸. Σημειώθηκε επίσης αύξηση των θεωριών συνωμοσίας κατά ορισμένων ομάδων, γεγονός που οδηγεί σε ρητορική μίσους και εγκλήματα μίσους¹²⁹. Από έρευνα προκύπτει, για παράδειγμα, ότι κατά τους πρώτους δύο μήνες του 2021 (κατά τη διάρκεια της πανδημίας), σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2020 (προ πανδημίας), σημειώθηκε επταπλάσια αύξηση αντισημιτικών αναρτήσεων στους γαλλικούς λογαριασμούς/διαύλους που αξιολογήθηκαν, καθώς και πάνω από 13πλάσιες περιπτώσεις σε γερμανικούς λογαριασμούς¹³⁰.

Η πανδημία ανέδειξε επίσης τις εντάσεις μεταξύ των γενεών και προκάλεσε την επανεμφάνιση εχθρικών μηνυμάτων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που χαρακτηρίζονται ως ρητορική μίσους κατά των ηλικιωμένων, οι οποίοι ως ευάλωτη κατηγορία έχουν στοχοποιηθεί περισσότερο από ενέργειες κακοποίησης κατά τη διάρκεια της πανδημίας και είναι πιο επιρρεπείς να πέσουν θύματα ρητορικής μίσους και εγκλημάτων μίσους¹³¹.

Τα άτομα που προσδιορίζονται ως ΛΟΑΤΚΙ έχουν βιώσει αύξηση της βίας από την έναρξη της πανδημίας¹³². Ο «σεξουαλικός προσανατολισμός ή η ταυτότητα φύλου» ήταν ο τρίτος πιο

¹²⁴ [Παγκόσμια έκκληση](#) του γενικού γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών António Guterres για την αντιμετώπιση και την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους που σχετίζεται με τη νόσο COVID-19, Νέα Υόρκη, 8 Μαΐου 2020.

¹²⁵ [Έκθεση της Ευρωπόλ για την κατάσταση και τις τάσεις της τρομοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση για το 2021](#), σ. 28.

¹²⁶ Βλ. επίσης [«European Voice against Racism»](#) (Ευρωπαϊκή φωνή κατά του ρατσισμού), <https://rm.coe.int/annual-report-on-ecri-s-activities-for-2020/1680a1cd59>. βλ. επίσης [ECRI's Bureau holds exceptional meeting and exchanges views with Director of FRA and EU Special Representative for Human Rights - News of the European Commission against Racism and Intolerance](#) (Το γραφείο της ECRI συγκαλεί έκτακτη συνεδρίαση και ανταλλάσσει απόψεις με τον διευθυντή του FRA και τον ειδικό εντεταλμένο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα – Νέα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας) (ECRI) (coe.int).

¹²⁷ <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/covid19-rights-impact-september-1>. <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/covid19-rights-impact-november-1>

¹²⁸ ECRI, [Ετήσια έκθεση σχετικά με τις δραστηριότητες της ECRI](#), Μάρτιος 2021.

¹²⁹ Tony Blair Institute for Global Change, [«From the Fringes to the Forefront: How far-right movements across the globe have reacted to Covid-19»](#) (Από το περιθώριο στην πρώτη γραμμή: Πώς αντέδρασαν ακροδεξιά κινήματα παγκοσμίως στην Covid-19 (Ιούλιος 2020). Βλ. επίσης τα [πορίσματα](#) της διαβούλευσης που διοργανώθηκε από το Διεθνές Κέντρο Διαλόγου και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Θρησκευτικών Ηγετών / Θρησκευμάτων για την Ειρήνη στην Ευρώπη, 20 Απριλίου 2021.

¹³⁰ Βλ. μελέτη που εκπονήθηκε από το Ινστιτούτο Στρατηγικού Διαλόγου για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, [«The Rise of Antisemitism Online During the Pandemic](#), A study of French and German content» (Η άνοδος του αντισημιτισμού στο διαδίκτυο κατά τη διάρκεια της πανδημίας: Μελέτη γαλλικού και γερμανικού περιεχομένου, Απρίλιος 2021.

¹³¹ Βλ. παρατηρήσεις της AGE Platform Europe στη διαβούλευση της Επιτροπής, [δήλωση](#) του γενικού γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών António Guterres και υποστηρικτική μελέτη, ενότητα 4.2.1.

¹³² Βλ. συντονιστική επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της ποικιλομορφίας και της ένταξης, [«COVID-19: An analysis of the anti-discrimination, diversity](#)

κοινός λόγος μεταξύ των καταγγελλόμενων εγκλημάτων μίσους (18,35 %) στην έκθεση για τα εγκλήματα μίσους που συνέταξε η Υπηρεσία για τους δημοκρατικούς θεσμούς και τα ανθρώπινα δικαιώματα (ODIHR) για το 2019 —ποσοστό που αντιστοιχεί σε αύξηση σε σύγκριση με το 2018 (14,61 %)¹³³. Η ρητορική μίσους με βάση το φύλο σημειώνει επίσης άνοδο στην Ευρώπη, τόσο εντός όσο και εκτός διαδικτύου και σε όλες τις μορφές κοινωνικής αλληλεπίδρασης (π.χ. στο σχολείο, στην εργασία, σε δημόσιους χώρους). Όλες οι μορφές έμφυλης βίας κατά των γυναικών στον κυβερνοχώρο, συμπεριλαμβανομένης της μισογυνικής ρητορικής μίσους, αποτελούσαν όλο και πιο συχνά φαινόμενα πριν από τη νόσο COVID-19, με αποτέλεσμα την κανονικοποίηση της βίας κατά των γυναικών. Σε έκθεση¹³⁴ σχετικά με τη διαδικτυακή παρενόχληση γυναικών υπουργών, το Κέντρο Αριστείας Στρατηγικών Επικοινωνιών του NATO διαπίστωσε ότι τα θέματα που πυροδοτούν τα πλέον κακοποιητικά μηνύματα στο διαδίκτυο ήταν η πανδημία COVID-19, η μετανάστευση, οι σχέσεις της ΕΕ και η κοινωνικά φιλελεύθερη πολιτική.

Όσον αφορά τις πρόσφατες νομοθετικές εξελίξεις, τα τελευταία έτη παρατηρείται σταδιακή αύξηση της ποινικοποίησης για άλλους λόγους, πέραν εκείνων που προβλέπονται στην απόφαση-πλαίσιο. Επί του παρόντος, 11 κράτη μέλη¹³⁵ έχουν δρομολογήσει νομοθετικές προτάσεις ή διαδικασίες για την περαιτέρω ποινικοποίηση της ρητορικής μίσους και/ή των εγκλημάτων μίσους. Από αυτά, εννέα κράτη μέλη¹³⁶ πρότειναν να προστεθούν ορισμένοι λόγοι στη νομοθεσία τους για τη ρητορική μίσους και/ή τα εγκλήματα μίσους.

4. Προστιθέμενη αξία της επέκτασης του καταλόγου των εγκλημάτων της ΕΕ

4.1. Αποτελεσματική απάντηση σε επίπεδο ΕΕ

Με βάση την ανωτέρω αξιολόγηση, η Επιτροπή θεωρεί ότι η πρωτοβουλία αυτή αποτελεί την αποτελεσματικότερη απάντηση σε επίπεδο ΕΕ στις προκλήσεις που εντοπίστηκαν. Ειδικότερα, μόνο μια κοινή πρωτοβουλία σε επίπεδο ΕΕ μπορεί να προστατεύσει αποτελεσματικά τις κοινές αξίες που κατοχυρώνονται στο άρθρο 2 της ΣΕΕ, οι οποίες υπονομεύονται από όλες τις μορφές ρητορικής μίσους και εγκλημάτων μίσους, ανεξάρτητα από τα πρόσωπα και τις ομάδες που στοχοποιούνται.

Μια κοινή προσπάθεια μπορεί να ανταποκριθεί αποτελεσματικά και με συνέπεια στις προκλήσεις που θέτει ο διασυννοριακός χαρακτήρας των δύο φαινομένων, καθώς και η κλίμακα και η αυξητική τάση τους. Λαμβάνοντας υπόψη τις τρέχουσες αποκλίνουσες και κατακερματισμένες προσεγγίσεις του ποινικού δικαίου των κρατών μελών και τον

[and inclusion dimensions in Council of Europe Member States»](#) (COVID-19: Ανάλυση των διαστάσεων καταπολέμησης των διακρίσεων, ποικιλομορφίας και ένταξης στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης) (2020), σ. 19. Βλ. επίσης [έκθεση του FRA για το 2019 σχετικά με την πανδημία και τον αντίκτυπό της στα θεμελιώδη δικαιώματα](#), Έκθεση του FRA με θέμα «[The Coronavirus Pandemic and Fundamental Rights: A year in Review](#)» (Η πανδημία του κορονοϊού και τα θεμελιώδη δικαιώματα: ετήσια επισκόπηση) (2021) και [Έκθεση της ECRI για το 2020](#).

¹³³ ODIHR, [Hate Crime Report \(Έκθεση για τα εγκλήματα μίσους\)](#), 2019· βλ. δημοσιογραφικά [ρεπορτάζ](#) ότι στην Ισπανία τα εγκλήματα μίσους κατά της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ αυξήθηκαν κατά 43 % το πρώτο εξάμηνο του 2021.

¹³⁴ <https://stratcomcoe.org/news/nato-stratcom-coe-research-female-finnish-ministers-received-a-disproportionate-number-of-abusive-messages/17>

¹³⁵ DK, DE, IE, ES, IT, CY, NL, PL, RO, FI. Βλ. την υποστηρικτική μελέτη, ενότητα 3.7. Επισημαίνεται ειδικότερα ότι η προτεινόμενη μεταρρύθμιση στην Ιταλία δεν έχει εγκριθεί.

¹³⁶ DK, DE, ES, FR, IT, CY, NL, PL, FI.

περιορισμένο αντίκτυπό τους σε επίπεδο ΕΕ, η παρούσα πρωτοβουλία αντιμετωπίζει το διασυννοριακό πρόβλημα με σφαιρικό τρόπο.

Μόνο μια κοινή προσέγγιση όσον αφορά την ποινικοποίηση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους σε επίπεδο ΕΕ μπορεί να διασφαλίσει τη συστηματική προστασία των θυμάτων τέτοιων πράξεων σε ολόκληρη την ΕΕ. Η προσέγγιση αυτή περιλαμβάνει την πρόσβαση των θυμάτων στα ειδικά μέτρα προστασίας που παρέχονται στα πλέον ευάλωτα θύματα εγκληματικών πράξεων βάσει της οδηγίας για τα δικαιώματα των θυμάτων. Δεδομένης της διασυννοριακής διάστασης της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους, καθώς και της ανάγκης για μια λύση ποινικού δικαίου, η συνεργασία μεταξύ των δικαστικών αρχών θα είναι ζωτικής σημασίας. Μια κοινή απάντηση στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης μπορεί να βελτιώσει την αμοιβαία εμπιστοσύνη και τη δικαστική συνεργασία, οι οποίες αποτελούν τις βασικές αρχές ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης της ΕΕ, με σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

4.2. Απουσία εναλλακτικών έναντι της επέκτασης του καταλόγου των εγκλημάτων της ΕΕ

Μολονότι ενδέχεται να υπάρχουν αλληλοεπικαλύψεις με ορισμένους τομείς εγκληματικότητας που απαριθμούνται στο άρθρο 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ¹³⁷, προς το παρόν δεν θα μπορούσαν να θεσπιστούν σε επίπεδο ΕΕ ελάχιστοι κανόνες για τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων για τη ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους.

Ειδικότερα, η μερική αλληλοεπικάλυψη μεταξύ της «εγκληματικότητας στον χώρο της πληροφορικής» και των εγκλημάτων μίσους και της ρητορικής μίσους δεν θα επέτρεπε τη θέσπιση ελάχιστων κανόνων ποινικού δικαίου που να καλύπτουν όλες τις μορφές ρητορικής μίσους, ανεξάρτητα από τα μέσα που χρησιμοποιούνται. Θα μπορούσε να επιτρέψει τη θέσπιση ελάχιστων κανόνων σχετικά με τη ρητορική μίσους που διαδίδεται μέσω του διαδικτύου, αλλά όχι σχετικά με τη ρητορική μίσους που διαπράττεται και διαδίδεται με άλλα μέσα. Για παράδειγμα, μέσω της δημόσιας κοινοποίησης ή διανομής φυλλαδίων ή εικόνων, σε δημόσιες συγκεντρώσεις (π.χ. αθλητικές εκδηλώσεις), σε τηλεοπτικές εκπομπές και στον πολιτικό λόγο. Αυτό θα σήμαινε ότι θα υπάρχει ένα ενιαίο εναρμονισμένο πλαίσιο ποινικού δικαίου της ΕΕ για τη ρητορική μίσους που διαπράττεται με ψηφιακά μέσα έναντι μιας αποκλίνουσας και κατακερματισμένης προσέγγισης σε ολόκληρη την ΕΕ όσον αφορά τη ρητορική μίσους που διαπράττεται με άλλα μέσα. Παρόμοιος, αδικαιολόγητος διαχωρισμός θα προέκυπτε μεταξύ της ποινικοποίησης της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους, καθώς τα εγκλήματα μίσους δεν θα καλύπτονταν από τη νομική βάση για την «εγκληματικότητα στον χώρο της πληροφορικής». Αυτή η αποσπασματική ποινικοποίηση δεν μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά και ολοκληρωμένα αυτά τα στενά αλληλένδετα φαινόμενα.

Ορισμένες περιπτώσεις εγκλημάτων μίσους θα μπορούσαν, υπό συγκεκριμένες περιστάσεις, να θεωρηθούν ότι εμπίπτουν στην «τρομοκρατία» και να χαρακτηριστούν ως τρομοκρατικά εγκλήματα, όταν δηλαδή μπορεί να διαπιστωθεί πρόθεση τρομοκρατίας. Για παράδειγμα, πρόθεση σοβαρού εκφοβισμού ενός πληθυσμού¹³⁸. Παρά αυτές τις πιθανές

¹³⁷ Υπάρχουν επίσης αλληλοεπικαλύψεις μεταξύ των διαφόρων υφιστάμενων τομέων εγκληματικότητας της ΕΕ, όπως μεταξύ του «οργανωμένου εγκλήματος» και της «παράνομης εμπορίας ναρκωτικών» ή της «γενετήσιας εκμετάλλευσης γυναικών», οι οποίοι αναγνωρίζονται ωστόσο ως διακριτοί τομείς εγκληματικότητας.

¹³⁸ Οδηγία (ΕΕ) 2017/541 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2017, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιου 2002/475/ΔΕΥ του

αλληλοεπικαλύψεις, η «τρομοκρατία» και ο ορισμός των τρομοκρατικών εγκλημάτων δεν θα ισχύουν για όλες τις περιπτώσεις εγκλημάτων μίσους και, ως εκ τούτου, δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την πλήρη ποινικοποίηση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους.

Στο πλαίσιο αυτό, φαίνεται ότι μόνο ο χαρακτηρισμός της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους ως νέου, διακριτού και αυτοτελούς τομέα εγκληματικότητας μπορεί να καταστήσει δυνατή μια αποτελεσματική και ολοκληρωμένη προσέγγιση ποινικού δικαίου για τα φαινόμενα αυτά σε επίπεδο ΕΕ.

Για τον λόγο αυτόν, η παρούσα πρωτοβουλία της Επιτροπής μπορεί να θεωρηθεί σύμφωνη με την αρχή της επικουρικότητας, η οποία φαίνεται να είναι εγγενής στην εκπλήρωση των κριτηρίων του άρθρου 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ. Επιπλέον, η παρούσα πρωτοβουλία είναι αναλογική προς τον επιδιωκόμενο στόχο. Ειδικότερα, δεν δημιουργεί από μόνη της καμία οικονομική ή διοικητική επιβάρυνση για την ΕΕ, τις εθνικές κυβερνήσεις, τις περιφερειακές ή τοπικές αρχές, τους οικονομικούς φορείς ή τους πολίτες.

5. Συμπέρασμα

Η επείγουσα ανάγκη αντιμετώπισης της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους σε ολόκληρη την ΕΕ απαιτεί κοινές προσπάθειες και δέσμευση.

Με την παρούσα ανακοίνωση, η Επιτροπή καλεί το Συμβούλιο, με την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, να προωθήσει αυτήν την πρωτοβουλία και να αποφασίσει την επέκταση του καταλόγου των εγκλημάτων της ΕΕ ώστε να περιλαμβάνει τη ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους. Για τον σκοπό αυτόν, η ανακοίνωση συνοδεύεται από πρωτοβουλία της Επιτροπής για την έκδοση απόφασης του Συμβουλίου, σύμφωνα με το άρθρο 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ.

Μετά την έκδοση απόφασης του Συμβουλίου, η Επιτροπή θα εξουσιοδοτηθεί να προτείνει νομοθεσία για την ποινικοποίηση της ρητορικής μίσους και των εγκλημάτων μίσους σε επίπεδο ΕΕ. Δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στα εθνικά νομοθετικά πλαίσια και σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Επιτροπή θα προτείνει μια ισχυρή απάντηση στις προκλήσεις που θέτουν η ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους σε ολόκληρη την ΕΕ σήμερα και στο μέλλον.

Συμβουλίου και για την τροποποίηση της απόφασης 2005/671/ΔΕΥ του Συμβουλίου (ΕΕ L 88 της 31.3.2017, σ. 6).